

Α.1.2 ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Γενικά

Σκοπός και κύριος στόχος της Α' φάσης αυτής της μελέτης, της οποίας αντικείμενο είναι η αξιολόγηση του βαθμού και του τρόπου εφαρμογής των κατευθύνσεων και βασικών επιλογών του ισχύοντος Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (ΠΔΕ), είναι η ενεργοποίηση, διασφάλιση και παρακολούθηση ενός ευέλικτου, δυναμικού και αποτελεσματικού χωροταξικού σχεδιασμού με τον οποίο:

- α) διευκολύνεται η αξιόπιστη παρακολούθηση των χωρικών εξελίξεων και η δυνατότητα προσαρμογών του ΠΠΧΣΑΑ της ΠΔΕ και των κύριων κατευθύνσεων και προτεραιοτήτων στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες και νέα δεδομένα και
- β) πιστοποιείται η αξιοποίηση ή μη των κύριων προτάσεων, επιλογών και κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ από τις υπηρεσίες προγραμματισμού και ελέγχου των έργων των δραστηριοτήτων και των μελετών, οι οποίες έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην οργάνωση του χώρου της περιφέρειας.

Για την αξιολόγηση του βαθμού εφαρμογής του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ της ΠΔΕ και ιδίως του βαθμού εφαρμογής των στρατηγικών του κατευθύνσεων εξετάστηκαν και εκτιμήθηκαν ιδιαίτερα τα εξής:

- Ο βαθμός εναρμόνισης και συνάφειας του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ (ανά στρατηγική κατεύθυνση και θεματική ενότητα) με τις αντίστοιχες κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ και ΕΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες, για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), για την βιομηχανία, τον τουρισμό και τα καταστήματα Κράτησης)
- Ο βαθμός εναρμόνισης – συνάφειας του ΠΠΧΣΑΑ με τις νέες Ευρωπαϊκές και Εθνικές πολιτικές και με τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας, (που προωθήθηκαν μετά την έγκρισή του) και έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα ζητήματα του χώρου της περιφέρειας.
- Ο βαθμός εναρμόνισης, συνάφειας ή / και συνέργειας των περιφερειακών αναπτυξιακών ή επιχειρησιακών προγραμμάτων (ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας, επιχειρησιακά προγράμματα (2007-2013), τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΠΔΕ 2012-2014 κ.α) με τις κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ.
- Ο βαθμός εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ από τις υπηρεσίες του ΥΠΕΚΑ, της περιφέρειας, άλλων Υπουργείων, ΝΠΔΔ και επιχειρήσεων και οργανισμών του ευρύτερου δημόσιου τομέα.
- Αξιολογήθηκαν ακόμη τα στοιχεία της υπάρχουσας κατάστασης και των εμφανιζόμενων προοπτικών ανά θεματική ενότητα όπως εξελίχθηκαν μετά την έγκριση του ΠΠΧΣΑΑ.

2. Πορίσματα Αξιολόγησης

Με βάση τις παραπάνω αξιολογήσεις προέκυψαν τα ακόλουθα πορίσματα – διαπιστώσεις - συμπεράσματα:

2.1. Βαθμός συνάφειας των στρατηγικών κατευθύνσεων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό, τις νεώτερες ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές και τα προγράμματα της περιφέρειας

- α. Ο βαθμός συνάφειας των κατευθύνσεων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ σε σχέση με τους στόχους και τις αντίστοιχες κατευθύνσεις του ΓΠΧΣΑΑ είναι ικανοποιητικός έως υψηλός, με συνέπεια να μην απαιτείται αναθεώρηση του Περιφερειακού Πλαισίου λόγω ασυμφωνιών ή φανερών αποκλίσεων από το Γενικό Πλαίσιο, γιατί τέτοιες διαφορές και αποκλίσεις στρατηγικού επιπέδου δεν υφίστανται, τουλάχιστον σε ότι αφορά την εδαφική περιοχή της ΠΔΕ.

Χρειάζεται απλά η προσαρμογή της ιεράρχησης του οικιστικού δικτύου της περιφέρειας στα επτά επίπεδα του οικιστικού δικτύου του Γενικού Πλαισίου από τα πέντε επίπεδα οικιστικού δικτύου που υπαγόρευαν οι προδιαγραφές των μελετών του 1997 με βάση τις οποίες προέκυψαν και εγκρίθηκαν τα Περιφερειακά Πλαίσια.

Σε ότι αφορά την ευρύτερη χωρική ενότητα του Δυτικού Τμήματος της χώρας (ή την χωρική ενότητα που διατρέχεται από τον Δυτικό αναπτυξιακό άξονα και τον Αδριατικό διάδρομο) αξιολογήθηκε ότι η σχετική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ της ΠΔΕ για ενιαία διοικητική, προγραμματική και χωρική λειτουργία της ενότητας (Πελοπόννησος, Δυτική Ελλάδα, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά) δεν πρέπει να αναθεωρηθεί για λόγους ιστορικούς, χωροταξικούς και αναπτυξιακούς στα πλαίσια μάλιστα της ευρωπαϊκής πολιτικής της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

- β. Ο βαθμός συνάφειας των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ με τις αντίστοιχες προτάσεις – κατευθύνσεις των ΕΠΧΣΑΑ αξιολογείται γενικά ως αρκετά ικανοποιητικός. Εντοπίζονται ωστόσο ορισμένες διαφορές, οι οποίες δεν αξιολογούνται ότι απαιτούν ουσιαστική αναθεώρηση των αντίστοιχων στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ, αλλά μπορούν να αποτελέσουν σημεία εξειδίκευσης, συμπλήρωσής ή μερικής τροποποίησής του. Τα σημεία αυτά είναι:

- β.1 Η χωρική εξειδίκευση της περιοχής ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών (ΠΑΥ) Δυτικών ακτών Αιτωλ/νίας – Σύμπλεγμα Εχινάδων Νήσων (Α3), η οποία (όπως παρουσιάζεται στον αντίστοιχο χάρτη του ΕΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες) καλύπτει ένα μεγάλο τμήμα των δυτικών ακτών της Αιτωλ/νίας. Επισημαίνεται ότι το ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό έχει περιλάβει και προσδιορίσει τις

δυτικές ακτές Αιτωλ/νίας στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού και μια ζώνη γύρω από τον Αστακό την χαρακτηρίζει ως περιοχή με περιθώρια ανάπτυξης μαζικού τουρισμού, ενώ σε σχετική αντιστοιχία βρίσκεται η κατεύθυνση και του ΠΠΧΣΑΑ. Απαιτούνται επομένως πιο εξειδικευμένες κατευθύνσεις στην Β' φάση αυτής της μελέτης για την αποφυγή συγκρούσεων χρήσεων γης στις συγκεκριμένες παράκτιες περιοχές. Οι εξειδικευμένες αυτές κατευθύνσεις θα απευθύνονται και προς την ειδική μελέτη ΠΟΑΠΔ η οποία είναι αναγκαία για την εξειδίκευση των επιμέρους ζωνών όπου θα οργανώνονται οι υδατοκαλλιέργειες καθώς και αυτών που θα διατίθενται για ήπια τουριστική ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών ή ειδικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιου, ιστιοπλοϊκού), μορφές που προσφέρονται λόγω συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής, η οποία είναι ακόμη σχετικά αναξιοποίητη τουριστικά. Η παραπάνω μελέτη είναι σκόπιμο να συμπεριλάβει και τις Εχινάδες νήσους και τις ακτές του Αμβρακικού για τους λόγους που αναλύονται στο κεφ. Α.1.1.β.2-2.β.1 αυτής της μελέτης.

β.2 Η συμπλήρωση και εξειδίκευση του ΠΠΧΣΑΑ σε ότι αφορά τον ενεργειακό σχεδιασμό της περιφέρειας ιδιαίτερα ως προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), με μέτρα και δράσεις που θα εξειδικεύουν τις κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ για τις ΑΠΕ στις περιοχές που προσφέρονται κατά προτεραιότητα στην συγκεκριμένη περιφέρεια ανάλογα με την μορφή της ανανεώσιμης πηγής ενέργειας. Η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών αυτών για εγκατάσταση ΑΠΕ θα έχει ιδιαίτερα θετική επίδραση για την βιώσιμη ανάπτυξη τους και για την ισόρροπη ανάπτυξη της ΠΔΕ έχοντας υπ' όψιν ότι αρκετές από τις περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από αναπτυξιακή άποψη ως μειονεκτικές (αγροτικές ή ορεινές περιοχές).

β.3 Το πρότυπο χωρικής οργάνωσης της βιομηχανίας που προτείνεται από το ΕΠΧΣΑΑ για την βιομηχανία με αναφορά στην ΠΔΕ δεν παρουσιάζει σαφείς διαφορές από τις αντίστοιχες κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι χρειάζονται πιο αναλυτικές κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ (στη Β' φάση αυτής της μελέτης) σε εναρμόνιση με τις αναλυτικότερες κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου για τις τρεις ΠΕ (Αιτωλ/νία, Αχαΐα, Ηλεία) και πιο εξειδικευμένες κατευθύνσεις προς τον υποκείμενο σχεδιασμό (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ) απ' ότι αυτές περιγράφονται στο ισχύον περιφερειακό πλαίσιο.

γ. Επισημαίνεται ακόμη ότι παρά το ότι το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ προηγείται χρονολογικά των νεώτερων ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών για τον σχεδιασμό της εδαφικής ανάπτυξης και τον σχεδιασμό βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης οι στρατηγικές του κατευθύνσεις εναρμονίζονται σε ικανοποιητικό βαθμό με τις κατευθύνσεις της "Εδαφικής Ατζέντας της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2020", της "Χάρτας της Λειψίας για τις βιώσιμες Ευρωπαϊκές πόλεις" και της "Στρατηγικής για την Ευρώπη του 2020".

Ωστόσο αξιολογείται ότι οι κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ πρέπει να συμπληρωθούν και εξειδικευθούν περισσότερο στα πλαίσια του νεώτερου διεθνούς και εθνικού θεσμικού πλαισίου για την Κλιματική Αλλαγή, τον ν. 3937/2011 για την διατήρηση της βιοποικιλότητας, του ν. 3199/2003 για την προστασία και διατήρηση των υδάτων και του ν. 3983/2011 για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Σημειώνεται ακόμη η σχετική συνάφεια των κατευθύνσεων του ισχύοντος Πλαισίου με τις αρχές και κατευθύνσεις του ν. 3852/2010 "Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης".

δ. Κατά την αξιολόγηση των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ κατά θεματική του ενότητα τεκμηριώθηκε στις περισσότερες περιπτώσεις η συνάφεια - συνέργεια και η απόλυτη σύγκλιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων (2007-2013) καθώς και του τριετούς ΕΠ της ΠΔΕ (2012-2014) με τις κατευθύνσεις αυτές. Ιδιαίτερα το τριετές ΕΠ της ΠΔΕ (2012-2014) είναι σε εξαιρετικά ικανοποιητικό βαθμό εναρμόνισης με αυτές τις κατευθύνσεις, χρησιμοποιώντας σε αρκετές περιπτώσεις του ίδιους όρους και την ίδια διάρθρωση με το ΠΠΧΣΑΑ, γεγονός που δείχνει ότι οι συντάκτες του έλαβαν σοβαρά υπ' όψιν τις κατευθύνσεις του.

2.2. Βαθμός εφαρμογής των κατευθύνσεων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ

Από την αξιολόγηση τόσο της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών της όσο και την αξιολόγηση της εφαρμογής των στρατηγικών κατευθύνσεων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ (που περιγράφηκε αναλυτικά και κατά θεματική ενότητα στα κεφάλαια αντίστοιχα Α.1.1.β.1 και Α.1.1.β.2) προέκυψαν τα ακόλουθα συμπεράσματα και διαπιστώσεις:

Η πολύ μεγάλη πλειοψηφία των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ δεν έχει εφαρμοσθεί σε ικανοποιητικό βαθμό ενώ οι περισσότερες κατευθύνσεις έχουν χαμηλό βαθμό εφαρμογής με τα μέχρι σήμερα δεδομένα, αν και η συντριπτική τους πλειοψηφία αξιολογήθηκε ότι βρίσκεται σε ικανοποιητικό βαθμό συνάφειας με τα υπερκείμενα επίπεδα χωροταξικού σχεδιασμού και με τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές αλλά και σε ικανοποιητικό βαθμό συνάφειας και συνέργειας με το ΕΣΠΑ 2007-2013 με το ΠΕΠ (Πελοποννήσου, Δυτ. Ελλάδας, Ιονίων Νήσων) 2007-2013 και τα Επιχειρησιακά Προγράμματα, όπως και σε υψηλό βαθμό συνάφειας με το τριετές ΕΠ της ΠΔΕ (2012-2014).

Συγκεκριμένα σύμφωνα με την αναλυτική αξιολόγηση της εφαρμογής του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ κατά θεματική ενότητα διαπιστώθηκε ότι:

- Η θέση και ο ρόλος της ΠΔΕ στον ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο δεν βελτιώθηκε αλλά παρέμεινε σε στασιμότητα με τις τάσεις να είναι μάλλον πτωτικές την τελευταία 5ετία της ύφεσης και της οικονομικής κρίσης.
- Ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η ανατροπή τα τελευταία τουλάχιστον χρόνια της κατεύθυνσης του ισχύοντος Πλαισίου για ενδοπεριφερειακή σύγκλιση όπου ιδιαίτερα την τελευταία 5ετία παρουσιάζεται σε μια σειρά δείκτες, ότι (αντίθετα με την κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ) έχει ανοίξει η ψαλίδα των ανισοτήτων μεταξύ των ΠΕ αλλά και μεταξύ ανισοτήτων μέσα στην κάθε ΠΕ. Αιχμή αποτελεί η ευρύτερη περιοχή της Πάτρας και η Αχαΐα η οποία αυξάνει υπέρ της την διαφορά από τις άλλες δύο ΠΕ και με την ψαλίδα να ανοίγει περισσότερο εις βάρος των δήμων και των εδαφικών τους περιοχών που είναι πιο απομακρυσμένοι από τους κύριους “διαδρόμους” ή άξονες ανάπτυξης. Την μεγαλύτερη υστέρηση παρουσιάζει η ορεινή ενδοχώρα με πιο προβληματικές τις ορεινές περιοχές της Ηλείας που επλήγησαν από την πυρκαϊά του καλοκαιριού του 2007.
- Επισημαίνεται η καθυστέρηση διαμόρφωσης των νέων αναπτυξιακών “διαδρόμων” καθώς και σε συσχέτιση με αυτούς, η επιβράδυνση της διαμόρφωσης του αναπτυξιακού τριπόλου (Αγρίνιο- Μεσολόγγι – ΝΑΒΙΠΕ Αστακού / Πλατυγιάλι) και του διπόλου Πύργου – Αμαλιάδας. Οι αναπτυξιακοί άξονες που έχουν καθυστερήσει περισσότερο να διαμορφωθούν και ενεργοποιηθούν (λόγω κυρίως της καθυστέρησης των αντίστοιχων έργων) είναι ο “δυτικός άξονας”, ο αναπτυξιακός διάδρομος “της Ολυμπίας Οδού” και η “Διαγωνίος” που αφορούν κατά κύριο λόγο τις λιγότερο αναπτυγμένες ΠΕ της Αιτωλ/νίας και Ηλείας, οι οποίες είναι και οι περιοχές που παραδοσιακά ήταν σε απόσταση από τον βασικό άξονα ανάπτυξης της χώρας τον ΠΑΘΕ.
- Τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης οι αναπτυξιακοί δείκτες (κκΑΕΠ, απασχόληση, ανεργία) έχουν επιδεινωθεί σε μεγάλο βαθμό ενώ την περίοδο 2001-2007 δεν απέκλιναν αισθητά από τις αισιόδοξες προβλέψεις του ΠΠΧΣΑ, ενώ στους παραγωγικούς τομείς ο βαθμός εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για τον πρωτογενή τομέα της περιφέρειας είναι ελαφρώς σε πιο ανεκτό επίπεδο (μέτριο)¹ από τις αντίστοιχες κατευθύνσεις που αφορούν στον δευτερογενή και τριτογενή, των οποίων ο βαθμός εφαρμογής τους είναι πιο χαμηλός.
- Η δέσμη των κατευθύνσεων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ που αναφέρονται στην αναβάθμιση της δομής και της εξέλιξης του οικιστικού δικτύου της περιφέρειας έχουν εφαρμοσθεί σε χαμηλό έως μέτριο βαθμό με χαμηλότερη την εφαρμογή της κατεύθυνσης για περιορισμό της αστικής εξάπλωσης².
- Χαμηλό βαθμό εφαρμογής παρουσιάζουν και οι κατευθύνσεις του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ στα ζητήματα της προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος παρά τον μεγάλο αριθμό θεσμοθέτησης ζωνών προστασίας ευαίσθητων περιβαλλοντικά περιοχών τα τελευταία χρόνια. Την μεγαλύτερη κινητικότητα προς θετική κατεύθυνση παρουσιάζει ο τομέας της διαχείρισης και προστασίας των υδάτινων πόρων με την αναμενόμενη κατάρτιση σχεδίων διαχείρισης των λεκανών απορροής ποταμών και υδατικών διαμερισμάτων από το ΥΠΕΚΑ, αλλά και την λειτουργία πολλών μικρών υδροηλεκτρικών έργων την τελευταία 10ετία.
- Η πορεία υλοποίησης των έργων των μεγάλων μεταφορικών υποδομών που αποτελούν στρατηγική κατεύθυνση του ισχύοντος Περιφερειακού Πλαισίου αξιολογείται με πολύ χαμηλό βαθμό εφαρμογής τα τελευταία πέντε χρόνια της ύφεσης και οικονομικής κρίσης, λόγω των προβλημάτων και δυσλειτουργιών που έχουν προκύψει στις δανειοδοτήσεις των εταιρειών, σε αδυναμίες χρηματοδότησης κ.ο.κ.
Αρνητικές συνέπειες των εξελίξεων της τελευταίας περιόδου αποτελούν:
 - α) η μη δυνατότητα κατασκευής και ολοκλήρωσής τους και στην επόμενη προγραμματική περίοδος (2013-2020) σημαντικών έργων για την περιφέρεια, όπως ο δυτικός σιδηροδρομικός άξονας (Ιωάννινα, Αγρίνιο, Αντίρριο) και η συνακόλουθη μη σιδηροδρομική σύνδεση της ΝΑΒΙΠΕ Αστακού με αυτόν
 - β) η πιθανή υποβάθμιση σε εθνικό / διαπεριφερειακό άξονα της “Διαγωνίου” με δεδομένη την σχετική στασιμότητα μέχρι σήμερα των έργων λειτουργίας της παρά την υψηλή προτεραιότητα υλοποίησης που όφειλε να έχει για την Περιφέρεια και την απ’ ευθείας σύνδεσή της με τον ανατολικό αναπτυξιακό άξονα.
 Με τις παραπάνω καθυστερήσεις διαπιστώνεται ακόμη ότι η σημερινή κατάσταση εξυπηρέτησης από το σιδηροδρομικό δίκτυο όλης της ΠΔΕ αλλά και της Πάτρας και του νέου λιμένα της είναι χειρότερη από αυτήν της περιόδου εκπόνησης της μελέτης του ΠΠΧΣΑΑ με τα εκτελούμενα έργα να έχουν συντελέσει προς το παρόν στην πλήρη αποκοπή της ΠΔΕ από τον σιδηρόδρομο.

¹ Η ερμηνεία γιατί οι κατευθύνσεις του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ για τον πρωτογενή τομέα της περιφέρειας είναι σε πιο ανεκτό επίπεδο εφαρμογής από τις αντίστοιχες κατευθύνσεις που αφορούν στον δευτερογενή και τριτογενή είναι ότι: α) η γεωργία, η κτηνοτροφία προσφέρουν εργασιακό καταφύγιο τα τελευταία χρόνια απέναντι στην οικονομική κρίση και β) στην περιοχή συνεχίζει την δυναμική, ανωδική του πορεία ο κλάδος των υδατοκαλλιεργειών που είναι από τους δυναμικότερους στην περιφέρεια (σε εθνικό και διεθνές επίπεδο) και με προοπτικές μεγέθυνσης και γ) την τελευταία 10ετία παρουσιάζεται μια εμφανής τάση προώθησης των βιολογικών προϊόντων στην περιφέρεια, ιδιαίτερα στην Αιτωλ/νία.

² Ο χαμηλός βαθμός εφαρμογής της συγκεκριμένης κατεύθυνσης τεκμηριώνεται από το γεγονός ότι δεν προωθήθηκε ούτε σε ελάχιστο βαθμό ο τοπικός χωροταξικός σχεδιασμός, γεγονός που αποδεικνύεται από την μη έγκριση ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ του ν. 2508/97 ούτε ΠΟΑΠΔ, ΠΕΧΠ κλπ. του ν. 2742/99.

Αντίθετα ο βαθμός υλοποίησης των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για τις μεγαλύτερες λιμενικές εγκαταστάσεις του λιμένα της ΝΑΒΙΠΕ Πλατυγιαλίου και του λιμένα αναψυχής Κατακόλου είναι ικανοποιητικός με τον πρώτο να θεωρείται ως ένας από τους πιο σύγχρονους λιμένες της Μεσογείου και η αναμενόμενη ολοκλήρωση των έργων αναβάθμισης του λιμένα του Κατακόλου να προβλέπεται ότι θα αυξήσει ακόμη περισσότερο την ήδη θεαματική αύξηση της κίνησης κρουαζιερόπλοιων τα τελευταία χρόνια. Ανάλογα ικανοποιητικά εφαρμόζεται η κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ για την αναβάθμιση του ρόλου και της κίνησης του αεροδρομίου του Αράξου³, ενώ το Α/Δ Ακτίου είναι προς το παρόν η πιο σημαντική εγκατάσταση αεροπορικών της ΠΔΕ με θετικότερες ακόμη προοπτικές.

- Η χωρική αναβάθμιση των κρίσιμων ζωνών του ενδοπεριφερειακού χώρου (αγροτικός χώρος, ορεινός χώρος, παράκτιες περιοχές) έτυχε μηδαμινής εφαρμογής, λόγω και της αδράνειας και στασιμότητας στην έγκριση και ενεργοποίηση των τοπικών χωροταξικών σχεδίων (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ) ή έγκρισης μελετών του ν.2742/99 (ΠΕΧΠ, ΠΟΑΠΔ) με τις τελευταίες να "αγνοούνται", χωρίς να έχει προκληρυχθεί καμία στην συγκεκριμένη περιφέρεια και πιθανώς σε όλη τη χώρα.
- Η μόνη κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ που παρουσιάζει περίπου ικανοποιητικό βαθμό προσέγγισης και εφαρμογής είναι αυτή που αναφέρεται στη δημιουργία διοικητικών ενοτήτων διαδημοτικής συνεργασίας σε ενδονομαρχιακό επίπεδο (τότε υπήρχαν οι καποδιστριακοί δήμοι), με την δημιουργία των νέων καλλικράτειων δήμων και την λειτουργία της αυτοδιοικητικής περιφέρειας να ικανοποιεί σε μεγάλο βαθμό αυτή την προοπτική και στρατηγική κατεύθυνση του Περιφερειακού Πλαισίου.

2.3. Οι ερμηνείες των παραπάνω αξιολογήσεων

α. Η οικονομική κρίση

Είναι σαφές ότι η κύρια ερμηνεία (ιδιαίτερα για τις καθυστερήσεις στη χρηματοδότηση των περισσότερων έργων και δράσεων που προβλέπονται από το ΠΠΧΣΑΑ στην ΠΔΕ), συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με τις δυσλειτουργίες, τις μειώσεις δαπανών, τις ελλείψεις χρηματοδοτήσεων, τις ανασφάλειες και τα προβλήματα δανειοδοτήσεων των εταιρειών κ.ο.κ., τα οποία συσσωρεύτηκαν την περίοδο της ύφεσης και κυρίως της μεγάλης κρίσης της ελληνικής οικονομίας. Όπως διαπιστώθηκε και από την προηγούμενη αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης, των νεότερων του 2001 στοιχείων και των προοπτικών τους, υπάρχουν δύο υποπεριόδοι με τελείως αποκλίνουσες αξιολογήσεις στις περισσότερες θεματικές ενότητες και επιμέρους σημεία:

- i) η πρώτη μέχρι το 2007 η οποία εμφανίζει μια συνεχόμενη ανοδική πορεία των αναπτυξιακών δεικτών (αν και μετά το 2005 οι ρυθμοί βαίνουν μειούμενοι) και αντίστοιχη ικανοποιητική προώθηση και πορεία των αναπτυξιακών έργων (κυρίως μεταφορικών υποδομών) και
- ii) η δεύτερη περίοδος 2008-2012 με συνεχή πτώση των αναπτυξιακών δεικτών και στασιμότητα ή μεγάλη επιβράδυνση των αναπτυξιακών έργων και προγραμμάτων, ιδιαίτερα από το 2010 με την εμφάνιση της μεγάλης κρίσης.

Οι παραπάνω αποκλίνουσες γενικές αξιολογήσεις των δύο υποπεριόδων, η μια πριν και η άλλη μετά την περίοδο της ύφεσης και της επακόλουθης οικονομικής κρίσης, **τεκμηριώνει την εκτίμηση της καθοριστικής επιρροής που είχε η τελευταία σε όλους τους σχετικούς δείκτες.**

Ωστόσο, οι αναμφισβήτητες αρνητικές επιπτώσεις που έχει η εξαιρετικά δύσκολη οικονομική και κοινωνική συγκυρία στην βιώσιμη ανάπτυξη της περιφέρειας μπορούν να γίνουν και η αφορμή για να συνειδητοποιηθεί η σημασία και αξία ορισμένων κρίσιμων παραμέτρων της βιώσιμης χωρικής και οικονομικής ανάπτυξης που σχετίζονται άρρηκτα με την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Ένα από τα παραδείγματα που ήδη αναφέρθηκαν είναι ότι στην ΠΔΕ (και πιθανόν όχι μόνο σ' αυτή) παρουσιάζονται ισχυρές ενδείξεις από ορισμένους δείκτες ότι η γεωργία και η κτηνοτροφία προσφέρουν το τελευταίο διάστημα εργασιακό καταφύγιο απέναντι στην οικονομική αβεβαιότητα, ιδιαίτερα στις δυναμικές ζώνες του πρωτογενή τομέα της ΠΔΕ. Σε μια συγκυρία που η εξωστρέφεια και ενίσχυση του εξαγωγικού τομέα παράλληλα με την αύξηση (ποιοτική και ποσοτική) της εγχώριας παραγωγής, που μπορεί να συνεισφέρει στη μείωση των εισαγωγών προϊόντων, μπορούν να αναδειχθούν σε κρίσιμους παράγοντες επιβίωσης για την οικονομία της περιφέρειας, αλλά και της χώρας γενικότερα.

Αντίστοιχα, από τα νεότερα στοιχεία του κεφ. Α.1.1.6-1 καταγράφηκαν και άλλα παραδείγματα ορισμένων πιο ορθολογικών χωρικά και λιγότερο δαπανηρών επιλογών, οι οποίες δεν είχαν προωθηθεί στις "καλές" εποχές και φαίνεται να υιοθετούνται με λιγότερο πολιτικό και κοινωνικό κόστος στην δύσκολη οικονομική συγκυρία, όπως:

- i) η μεταρρύθμιση στην αυτοδιοίκηση (καλλικράτειοι δήμοι και αυτοδιοικητικές περιφέρειες),
- ii) ανάλογες κινήσεις και προσπάθειες σε διάφορους τομείς της διοίκησης,

³ Η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων στο Α/Δ Ανδραβίδας, δηλαδή των εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης ευπαθών προϊόντων που θα εξυπηρετούσε ολόκληρη την περιφέρεια και της αύξησης της επιβατικής του κίνησης οφείλει να είναι σε συνδυασμό πάντα με το Α/Δ του Αράξου.

iii) η έμφαση στην αξιοποίηση των πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων και του τοπίου της περιοχής μέσω της ήδη δυναμικής αύξησης επενδύσεων στην αξιοποίηση των ΑΠΕ και τις διαφαινόμενες προοπτικές αύξησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού με έμφαση στις μειονεκτικές περιοχές της ορεινής ενδοχώρας
iv) ακόμη σημαντικότερες εκδηλώσεις αλληλεγγύης μέσα από την ίδια την κοινωνία και τους κοινωνικούς φορείς.

β. Έλλειμμα στη συστηματική και συντονισμένη προώθηση στρατηγικών αναπτυξιακών και χωροταξικών επιλογών.

Η οικονομική κρίση δεν είναι η κύρια αιτία για το χαμηλό ή μέτριο βαθμό εφαρμογής όλων των στρατηγικής σημασίας κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ. Υπάρχουν στρατηγικές επιλογές όπως για παράδειγμα η αναβάθμιση της ΠΔΕ ως διεθνούς πολιτιστικού-τουριστικού προορισμού ή ως εθνικού και διεθνούς εμπορευματικού κόμβου κ.α., των οποίων η σχετικά χαμηλή εφαρμογή δεν οφείλεται κυρίως στις αρνητικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης, αλλά είτε στην έλλειψη συντονισμένης και συστηματικής συνεργασίας υπηρεσιών, περιφερειακών και τοπικών φορέων, είτε στην έλλειψη βούλησης στη λήψη αποφάσεων.

Στις οργανωτικές αυτές αδυναμίες και στα ελλείμματα συνεργασιών είναι απαραίτητο να συμπεριληφθεί και η μειωμένη σημασία που αποδίδεται σ'αυτή τη χώρα από τα διάφορα υπουργεία και υπηρεσίες στα ζητήματα του χωροταξικού σχεδιασμού και πιθανόν ιδιαίτερα του στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού.

γ. Έλλειψη συντονισμένων δράσεων για την θεσμοθέτηση και ενεργοποίηση του τοπικού χωροταξικού σχεδιασμού

Σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας για την εφαρμογή του ΠΠΧΣΑΑ είναι ότι αυτά τα 10 χρόνια από την ισχύ του δεν έγινε δυνατόν να θεσμοθετηθούν και ενεργοποιηθούν όσα από τα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ του ν.2508/97 εκπονούνται σε πρώην καποδιστριακούς δήμους της περιφέρειας, ενώ παράλληλα δεν έχει προκηρυχθεί ούτε μια ΠΕΧΠ ή ΠΟΑΠΔ κλπ. σε εφαρμογή του 2742/99 και των προτάσεων του Περιφερειακού Πλαισίου.

Είναι προφανές ότι χωρίς την εφαρμογή των τοπικών χωροταξικών σχεδίων ο Στρατηγικός Σχεδιασμός σε επίπεδο Περιφέρειας είναι μετέωρος και πάσχει στην εφαρμογή του, όπως και χωρίς στρατηγικό σχεδιασμό στο επίπεδο της περιφέρειας οι προτάσεις των ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ το πιθανότερο είναι να αλληλοαναιρούνται. Είναι σαφές το έλλειμμα βούλησης και επιτελικής παρακολούθησης και παρέμβασης του πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ (και του ΥΠΕΚΑ τα τρία τελευταία χρόνια) αλλά και των μεγάλων οργανωτικών (και άλλων) αδυναμιών που συνεχώς μεγενθύνουν την γραφειοκρατία, στην αποκεντρωμένη διοίκηση (πρώην κρατική περιφέρεια), όσο και η έλλειψη βούλησης από τις τοπικές αυτοδιοικητικές αρχές να αντιμετωπίσουν το πολιτικό κόστος και τις πελατειακές λογικές. Τα παραπάνω συνθέτουν τους κύριους παράγοντες μηδαμινής σχεδόν θεσμοθέτησης του τοπικού χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού⁴.

δ. Η δυσκαμψία και αδράνεια του κρατικού μηχανισμού στην προσαρμογή σε εκσυγχρονιστικές προσπάθειες και συλλογικές δράσεις.

Χαρακτηριστική για παράδειγμα είναι η έλλειψη προσαρμογής των περιοχών εμβέλειας διαφόρων περιφερειακών υπηρεσιών υπουργείων (υγείας, δικαιοσύνης, πολιτισμού κ.α.) με τις εδαφικές περιοχές εμβέλειας της αποκεντρωμένης διοίκησης (κρατικής περιφέρειας), της αυτοδιοικητικής περιφέρειας ή των καλλικράτειων δήμων.

2.4. Τα νεώτερα προβλήματα και ανάγκες

Από την αξιολόγηση των νεώτερων στοιχείων της τελευταίας 10ετίας και των προοπτικών τους εντοπίστηκαν ως σημαντικότερα προβλήματα και νεώτερες ανάγκες (που αυτά δημιουργούν) τα ακόλουθα :

α. Η επιδείνωση της αναπτυξιακής θέσης της περιφέρειας λόγω της οικονομικής κρίσης

Η πρωτοφανής οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα (με προβληματικά υψηλούς δείκτες στο δημόσιο χρέος, στο έλλειμμα, στο εμπορικό ισοζύγιο και χαμηλή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας) είναι δύσκολο να περάσει στη φάση της οικονομικής ανάκαμψης (μάλιστα σε ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ πριν το 2006-7), για το λόγο ότι στη βάση της είναι κρίση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, με κύριο πυρήνα της τις χώρες-οικονομίες του ευρωπαϊκού νότου, έχοντας ως αιχμή του πιο αδύνατο κρίκο την ελληνική οικονομία.

Το διευρυνόμενο με τις 10ετίες άνοιγμα της ψαλίδας ανάμεσα στην κατανάλωση και την παραγωγή, στις εισαγωγές και τις εξαγωγές, στην αδήλωτη κερδοφορία και στην παραγωγική εργασία, στην με τα χρόνια εντεινόμενη φοροδιαφυγή και την μεγέθυνση της γραφειοκρατίας είναι συνέπειες και αντανάκλασεις ενός μοντέλου ανάπτυξης που με την παρέλευση 10ετιών αντιμετωπίζει πολυσύνθετα προβλήματα παρά τις διάφορες εξαγγελλόμενες πολιτικές για την βιώσιμη ή αειφόρο ανάπτυξη.

⁴ Έχει εγκριθεί μόνο η αναθεώρηση με βάση το ν. 2508/97 του ΓΠΣ πρώην Καποδιστριακού δήμου Πατρέων και εκκρεμεί η υπογραφή από τον ΓΓ αποκεντρωμένης Διοίκησης του ΓΠΣ πρώην Καποδιστριακού δήμου Αγρινίου. Από το 2003 σε καμία περιοχή δεν έχει εγκριθεί η πολεοδομική της σε όλη την περιφέρεια!

Για την πραγματική βιώσιμη ανάπτυξη (που θα απευθύνεται και στις επόμενες γενιές), στην υπάρχουσα διεθνή συγκυρία, προοπτική μπορεί να υπάρξει, αλλά με επίπονες συντονισμένες προσπάθειες, δράσεις, ενέργειες και αποτελέσματα που θα καταστήσουν σταδιακά την οικονομία και την παραγωγή ανταγωνιστική και ποιοτική, σ' ένα σχεδιασμένο χωρικό περιβάλλον, που να αναδεικνύει τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα (φυσικά, πολιτιστικά, παραγωγικά), στις διάφορες χωρικές του ενότητες (από τις μεγαλύτερες ως τις τοπικές), με βάση τις αρχές και κατευθύνσεις της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

β. Μεγάλες καθυστερήσεις στην κατασκευή και λειτουργία των μεγάλων αναπτυξιακών έργων μεταφορών

Την τελευταία 5ετία μεγάλο πρόβλημα για την ανάπτυξη της ΠΔΕ αποτελεί η σχετική στασιμότητα και οι μεγάλες καθυστερήσεις στα προγραμματιζόμενα μεγάλα έργα μεταφορικών υποδομών, απαραίτητων για την προτεινόμενη αναβάθμιση του ρόλου της περιφέρειας στον εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο.

Οι μεγάλες καθυστερήσεις αφορούν κυρίως στην :

- μεταφορική υποδομή του προγραμματισμένου νέου Δυτικού Άξονα της χώρας (σε πρώτη φάση οδικού και τελικώς και σιδηροδρομικού),
- ολοκλήρωση του τμήματος του ΠΑΘΕ Κόρινθος-Πάτρα (οδικώς και σιδηροδρομικώς),
- σύνδεση και των δύο αξόνων με τον λιμένα της Πάτρας,
- ολοκλήρωση της λεγόμενης "Διαγωνίου"
- ολοκλήρωση των έργων και της λειτουργίας του νέου λιμένα της Πάτρας και
- σύνδεση της ζεύξης Ακτίου-Πρέβεζας με τον Δυτικό άξονα βορρά-νότου.

Επισημαίνεται ότι λόγω της υφιστάμενης οικονομικής συγκυρίας, πιθανόν να υπάρξουν πρόσθετες καθυστερήσεις.

γ. Ανάγκη ανάδειξης της περιφέρειας σε σημαντικό κόμβο εμπορευματικών μεταφορών

Λόγω των καθυστερήσεων των μεγάλων μεταφορικών υποδομών και ιδιαίτερα της μη ακόμα προγραμματισμένης έναρξης των έργων για την δημιουργία του εμπορικού τμήματος του νέου λιμένα Πατρών καθώς και η έλλειψη χωροθέτησης ενός σύγχρονου εμπορευματικού κέντρου σε εγγύτητα με το νέο λιμένα, το ζήτημα της αναβάθμισης της θέσης της περιφέρειας σε σημαντικό κόμβο εμπορευματικών μεταφορών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο αποτελεί ακόμη σημαντικό αναπτυξιακό πρόβλημα.

δ. Ανάγκη ανάδειξης της περιφέρειας σε διεθνή πόλο πολιτιστικού – τουριστικού προορισμού

Η περιφέρεια εξακολουθεί να μην είναι τουριστικά αναπτυγμένη παρά τους διεθνούς και εθνικής σημασίας φυσικούς και πολιτιστικούς της πόρους με τις δράσεις σ' αυτόν τον τομέα να είναι αποσπασματικές και συγκυριακές (Ολυμπιακοί Αγώνες 2004, Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2006:Πάτρα) με αποτελέσματα που δεν ήταν τα αναμενόμενα. Πρόβλημα αποτέλεσε και η έλλειψη λειτουργίας ενός πλήρους πολιτικού αεροδρομίου εθνικής σημασίας στις Π.Ε. Ηλείας-Αχαΐας που είναι απαραίτητο για την ανάδειξη αυτού του ρόλου της ΠΔΕ.

ε. Ανάγκη ανάδειξης της περιφέρειας σε πόλο καινοτομίας, έρευνας και τεχνολογίας

Σε σύγκριση, με τις υπάρχουσες ανεπτυγμένες τεχνολογικές υποδομές και τις δαπάνες που γίνονται τα τελευταία 10 χρόνια για έρευνα και καινοτομία, ο τομέας της έρευνας δεν παρουσιάζει την αναμενόμενη δράση και αποτελεσματικότητα και όπως αναφέρεται στο ΕΣΠΑ χαρακτηρίζεται από τον αργό ρυθμό ενσωμάτωσης ΤΠΕ από την περιφερειακή και τοπική διοίκηση, χαμηλό ποσοστό στη χρήση Η/Υ και διαδικτύου και την ενασχόληση με ηλεκτρονικό εμπόριο, ανισότητα διείσδυσης ΤΠΕ μεταξύ Π.Ε. Αχαΐας και υπολοίπων Π.Ε. και ελλιπή διάχυση των αποτελεσμάτων των ερευνητικών προγραμμάτων στην παραγωγική διαδικασία. Στις κύριες ερμηνείες για την έλλειψη σημαντικών αποτελεσμάτων αποτελεί βασικό παράγοντα και μεταβλητή η γενικότερη ύφεση που χαρακτηρίζει την ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια της έντονης κρίσης που έχουν δραστικά περιορισθεί οι δαπάνες συμπεριλαμβανομένων αυτών που αφορούν την έρευνα και την τεχνολογία.

στ. Τα μεγάλα προβλήματα που προέκυψαν από τις καταστροφικές πυρκαγιές του 2007

Οι καταστροφές στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και στις παραγωγικές δραστηριότητες των καμένων εκτάσεων είναι τεράστιες και ανεκτίμητες. Επισημαίνεται ότι όσον αφορά στην υλοποίηση των έργων και των δράσεων που προτάθηκαν για την αντιμετώπιση των μεγάλων καταστροφών από τις πυρκαγιές του 2007, διαπιστώνεται ότι μικρό μέρος αυτών υλοποιήθηκε και κυρίως σε ό,τι αφορούσε πιστωτικές διευκολύνσεις και μέτρα κοινωνικού, οικονομικού, φορολογικού χαρακτήρα, που εφαρμόστηκαν για την συντομότερη δυνατή ανακούφιση και διευκόλυνση των πληγέντων από τις πυρκαγιές φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων. Η οικονομική κρίση, η έλλειψη ιεράρχησης και αξιολόγησης των αναγκών των περιοχών που επλήγησαν, οι μεγάλοι ύψους προϋπολογισμοί των προγραμμάτων αυτών, δεν επέτρεψαν ούτε την μερική υλοποίησή τους, με αποτέλεσμα βασικές και επείγουσες ανάγκες που προέκυψαν από τις συνέπειες των πυρκαγιών του 2007 να παραμένουν σε εκκρεμότητα.

ζ. Οι διαρθρωτικές αδυναμίες του πρωτογενή τομέα και η ανάγκη εκσυγχρονισμού και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού προϊόντος.

Στην δύσκολη οικονομική συγκυρία γίνεται περισσότερο φανερό η σημασία του εκσυγχρονισμού και της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα : με βελτίωση-εκσυγχρονισμό των υποδομών του

(βελτίωση ή αντικατάσταση του πετपालιωμένου και με πολλά προβλήματα αρδευτικού δικτύου κυρίως στην Αιτ/νία και Ηλεία και επέκτασή του), με αναδιάρθρωση καλλιεργειών και λόγω αναθεώρησης της ΚΑΠ (καπνός, βαμβάκι), σύμφωνα με τις απαιτήσεις της αγοράς και τα εδαφοκλιματικά δεδομένα της περιοχής, με τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αποτελεσματικότερη προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας (της οποίας μέχρι σήμερα υποβαθμίζεται η ποιότητα από διάφορες πηγές ρύπανσης και ανταγωνιστικές πιέσεις κυρίως μη συμβατές με την γεωργική χρήση) και με αντιμετώπιση των πάγιων προβλημάτων του τομέα που δεν αφορούν μόνο την ΠΔΕ αλλά όλη τη χώρα.

Η σχετικά κακή κατάσταση των βοσκότοπων που υπερβόσκονται και υποβαθμίζονται συνεχώς δημιουργεί επιπρόσθετη ανάγκη για οριοθέτηση και οργάνωση νέων βοσκότοπων, βελτίωση αυτών που υπάρχουν και κυρίως οργάνωση εκτατικών κτηνοτροφικών πάρκων (κυρίως στην Αιτ/νία και Ηλεία).

η. Ανάγκη για λειτουργία περισσότερων θεσμοθετημένων χώρων Επιχειρηματικών Πάρκων – πρόβλημα η άναρχη, διάσπαρτη χωροθέτηση βιομηχανικών / βιοτεχνικών εγκαταστάσεων.

Στην ανάλυση των νεώτερων στοιχείων της υπάρχουσας κατάστασης της μεταποιητικής δραστηριότητας, διαπιστώθηκε ότι κυριαρχεί σε μεγάλο βαθμό η διάσπαρτη, άναρχη χωροθέτηση των εγκαταστάσεων του δευτερογενή, όχι μόνο στις εκτός σχεδίου περιοχές αλλά και μέσα στα σχέδια πόλεως και τα όρια οικισμών. Η αντιστροφή αυτού του μοντέλου είναι κυρίαρχη κατεύθυνση του ΕΠΧΣΑΑ για την βιομηχανία, διότι η συνέχιση και διεύρυνση αυτής της άναρχης χωρικής διάταξης έχει πολλαπλασιαστικές αρνητικές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα, στον εκσυγχρονισμό των υποδομών, στον αποτελεσματικό έλεγχο της λειτουργίας των εγκαταστάσεων και των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων τους σε γειτονικές δραστηριότητες και στο περιβάλλον και τέλος στην άμβλυνση των συγκρούσεων γης και στις οχλήσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Εκτός από την ΒΙΠΕ Πατρών και την απαραίτητη επέκτασή της και την ΝΑΒΙΠΕ Πλατυγιαλίου Αστακού, οι ανάγκες για οργανωμένους χώρους του δευτερογενή τομέα μπορούν να καλυφθούν με τη σχεδιασμένη χωροθέτηση Επιχειρηματικών Πάρκων (πρώην ΒΙΟΠΑ – ή ΒΙΠΑ) κατά σειρά προτεραιότητας στις μεγαλύτερες πόλεις της περιφέρειας, σε κατάλληλες θέσεις που θα υποδεικνύονται τεκμηριωμένα από τα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ.

θ. Προβλήματα στο τοπίο και στο πλούσιο φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας.

Οι πιέσεις που ασκούνται στο τοπίο συνολικά της ΠΔΕ είναι πολλές. Από τις σημαντικότερες που θα μπορούσαν να αναφερθούν είναι **οι πυρκαγιές** (ειδικά του καλοκαιριού του 2007 που άλλαξαν ριζικά την φυσιογνωμία του τοπίου, ειδικά στην Ηλεία και στην Αχαΐα), **οι ανεξέλεγκτες χωματερές, οι παράνομες δραστηριότητες (αποψίλωση βλάστησης, αμμοληψίες, κ.ά), η απόρριψη υγρών αποβλήτων σε επιφανειακούς υδάτινους αποδέκτες και η άναρχη οικιστική ανάπτυξη.** Αν σ' αυτές προστεθούν οι αναδασώσεις χωρίς σχεδιασμό/μέριμνα και η εγκατάλειψη των παραδοσιακών καλλιεργειών γίνεται σαφής η **ανάγκη για υλοποίηση μιας πολιτικής προστασίας του τοπίου.**

Ακόμη από την αξιολόγηση όλων των διαθέσιμων πηγών προκύπτει ότι, η παραγωγή και η ανεξέλεγκτη διάθεση των στερεών απορριμμάτων συνιστούν μια από τις βασικότερες πηγές ρύπανσης στην ΠΔΕ. Το πρόβλημα αυτό αποκτά σοβαρές διαστάσεις αν αναλογιστεί κανείς ότι, η απουσία μιας αποτελεσματικής πολιτικής στην διαχείριση των απορριμμάτων συμβάλλει στην σταδιακή και ολοένα αυξανόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Ίδιας σημαντικότητας πίεση φαίνεται να είναι και εκείνη που αφορά στις παράνομες απορρίψεις των υγρών αποβλήτων και η απουσία λειτουργούντων μονάδων επεξεργασίας τους από τις διάφορες βιομηχανικές μονάδες που είναι εγκατεστημένες στην Δυτική Ελλάδα. Εδαφικοί και υδατικοί πόροι χρησιμοποιούνται συχνά πυκνά ως τελικοί αποδέκτες (π.χ λίμνες, λιμνοθάλασσες, χείμαρροι, ποταμοί, υπεδάφεις απορρίψεις, κ.ά) για την διάθεση των ανεπεξέργαστων υγρών αποβλήτων. Για το λόγο αυτό ιδιαίτερη μέριμνα και έλεγχος θα πρέπει να γίνεται σε μονάδες όπως ελαιοτριβεία, τυροκομεία, χοιροτροφεία, σφαγεία, κ.λπ.

Στις βασικές καταγεγραμμένες πηγές ρύπανσης συγκαταλέγονται και οι δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα (π.χ γεωργία, κτηνοτροφία, κ.λπ.), ιδιαίτερα με τον τρόπο με τον οποίο ασκούνται μέχρι σήμερα. Ειδικά για την γεωργία ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο παραγόμενος όγκος απορριμμάτων (π.χ πλαστικές σακούλες λιπασμάτων, μεταλλικές/ πλαστικές συσκευασίες φυτοφαρμάκων).

Στον τομέα των υδατικών πόρων οι παράνομες απολήψεις νερού και ο αυξημένος αριθμός γεωτρήσεων που δεν διαθέτουν τις νόμιμες άδειες χρήσης συμβάλλει στην καθοριστική και ανεξέλεγκτη μείωση των αποθεμάτων. Αν στους υδατικούς πόρους συμπεριλάβουμε τις παράνομες αμμοληψίες και την απόρριψη στερεών/υγρών αποβλήτων τότε γίνεται πιο σαφές ότι οι πιέσεις που ασκούνται στα νερά είναι μεγάλες και η ανάγκη αντιμετώπισης των περιστατικών υποβάθμισης ακόμη μεγαλύτερη.

ι. Άναρχη διάχυση και εξάπλωση των οικιστικών χρήσεων – Πρόβλημα η στασιμότητα στην έγκριση και συστηματική ενεργοποίηση των μελετών ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ.

Τα προβλήματα και οι αρνητικές συνέπειες για το περιβάλλον αλλά και την βιώσιμη ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των παραγωγικών τομέων όπως και την ποιότητα ζωής στις ευρύτερες περιοχές των αστικών κέντρων της περιφέρειας από την άναρχη εξάπλωση των οικιστικών χρήσεων εξακολουθούν να

είναι ένα από τα σημαντικά προβλήματα της περιφέρειας παρά το ότι η διάχυση αυτή δεν παρουσιάζει τους έντονους ρυθμούς των προηγούμενων 10ετιών, πιθανόν και λόγω της μείωσης της οικοδομικής δραστηριότητας και των άλλων επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης.

Ωστόσο, η υποβάθμιση κυρίως των παραλιακών περιοχών της Αχαΐας και της νοτιοδυτικής Ηλείας και σε μετρίότερο βαθμό της νοτιοανατολικής Αιτ/νίας και ιδιαίτερα αυτών που παρουσιάζουν τις πυκνότερες κτιριακές και πληθυσμιακές συγκεντρώσεις συνοδευόμενες από τις τεράστιες καθυστερήσεις στις εγκρίσεις – ενεργοποιήσεις των μελετών ΣΧΟΟΑΠ και ΓΠΣ έχουν ως προβληματική συνέπεια την εντεινόμενη και συνεχή επιβάρυνση και υποβάθμιση αυτών των περιοχών.

κ. Σοβαρό πρόβλημα είναι η έλλειψη δικτύου φυσικού αερίου

Αντίθετα με το δίκτυο μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας σοβαρό μειονέκτημα για την ενεργειακή κατάσταση της Δυτικής Ελλάδας είναι η έλλειψη δικτύου φυσικού αερίου, που παρά το γεγονός ότι έχει χαρακτηριστεί ως υψηλής προτεραιότητας, δεν έχει εξεταστεί επαρκώς η ωριμότητά του, δηλαδή οι τεχνικές προϋποθέσεις για την πραγματοποίησή του. Η αξιοποίηση του φυσικού αερίου και η διέλευσή του από την ΠΔΕ θεωρείται απαραίτητη για την βιώσιμη ανάπτυξη ιδιαίτερα των παραγωγικών της εγκαταστάσεων.

2.5. Οι προοπτικές για την αιφορική ανάπτυξη της περιφέρειας

Με βάση τις αξιολογήσεις της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών της και την αξιολόγηση της εφαρμογής των κατευθύνσεων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ διατυπώθηκαν οι προοπτικές για την βιώσιμη ανάπτυξη της περιφέρειας. Αυτές που αναφέρονται **στο ρόλο της ΠΔΕ στο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο και το πρότυπο χωρικής της οργάνωσης** είναι:

- Η σταδιακή ενίσχυση και διεύρυνση της εξωστρέφειας της περιφέρειας στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο για την άρση της σχετικής της απομόνωσης και της αναπτυξιακής της υστέρησης, με κατεύθυνση την άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών του ελληνικού και ευρωπαϊκού χώρου σε συνάφεια με τον στόχο για οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.
- Προώθηση προγραμμάτων και δράσεων ανακοπής της διεύρυνσης και στην επόμενη προγραμματική περίοδο άμβλυνσης των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων ανάμεσα στην ευρύτερη περιοχή της Πάτρας και της Αχαΐας από την μια πλευρά και των ΠΕ Αιτωλνίας και Ηλείας από την άλλη, όπως και μεταξύ των περιοχών που βρίσκονται σε εγγύτητα με διαδρόμους και πόλους ανάπτυξης από τις ορεινές / μειονεκτικές περιοχές, οι οποίες είναι πιο απομακρυσμένες από αυτούς.
- Ευρύτερη αξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων που δίνονται για ανάπτυξη “αιφορικών” δραστηριοτήτων σε πολλές από τις οποίες έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα η ΠΔΕ και ιδιαίτερα οι “ευαίσθητες” ή μειονεκτικές περιοχές της (ορεινός χώρος, αγροτικός χώρος, παράκτιες περιοχές) όπως η συστηματική βιώσιμη αξιοποίηση των ΑΠΕ, του πλούσιου υδάτινου δυναμικού, των σημαντικών υποδομών έρευνας, τεχνολογίας και διάχυσης της καινοτομίας (Πανεπιστήμια, Επιστημονικό Πάρκο Πατρών, ΙΤΥ, ΤΕΙ), συνεχούς ανάπτυξης της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, ανάπτυξης ποιοτικού τουρισμού στις ακτές και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ορεινή ενδοχώρα και στις παραλίες εκτάσεις με αξιοποίηση και ανάδειξη των διεθνούς και εθνικής σημαίας φυσικών και πολιτιστικών (αρχαιολογικών, ιστορικών) πόρων της.

Οι προοπτικές για την βιώσιμη αιφόρο ανάπτυξη της ως προς την οικονομική φυσιογνωμία και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγικών της τομέων είναι:

- Η σταδιακή ανάδειξη του πρωτογενή τομέα της περιφέρειας σε δραστηριότητα με φιλοπεριβαλλοντικό (αιφορικό) χαρακτήρα μέσα από τον εκσυγχρονισμό και την αναδιάρθρωσή του, την συνεχή διεύρυνση της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας της εισαγωγής και δραστηρικής ανάπτυξης νέων καλλιεργειών (όπως τα ενεργειακά φυτά, την προώθηση της έρευνας και καινοτομίας, ήδη υπάρχουν δείγματα επιτυχημένης εφαρμογής καινοτομιών στον τομέα των ιχθυοκαλλιεργειών)
- Έμφαση στον σχεδιασμό σε οργανωμένα, πολεοδομημένα Επιχειρηματικά Πάρκα της βιομηχανικής – βιοτεχνικής δραστηριότητας και περιορισμό της διάσπαρτης εντός ή εκτός οικιστικών περιοχών δραστηριότητας του δευτερογενή τομέα σε εφαρμογή ενός από τους κύριους στόχους του ΕΠΧΣΑΑ για την βιομηχανία και της κατεύθυνσης για συνεκτικές οικιστικές αναπτύξεις, αποφυγή της άναρχης, διάσπαρτης δόμησης και ανάδειξη των φυσικών τοπίων, της ελκυστικότητας της υπαίθρου και της προστασίας των φυσικών πόρων
- Ιδιαίτερη έμφαση στην αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για την ένταξη των οποίων δείχθηκε από την ανάλυση και τις σχετικές αξιολογήσεις ότι αρκετές χωρικές ενότητες της περιφέρειας έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα για την χωροθέτησή τους, συμβάλλοντας στην βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής

Οι προοπτικές προς την κατεύθυνση **της βιώσιμης ανάπτυξης της ΠΔΕ σε ότι αφορά το οικιστικό της δίκτυο** είναι:

- η σταδιακή ενίσχυση των επαρχιακών κέντρων (5^{ου} και 6^{ου} βαθμού σύμφωνα με τα νέα οικιστικά επίπεδα του ΓΠΧΣΑΑ) ως έδρες των νέων δήμων ή δεύτερων σε πληθυσμό και σημασία πόλεων των νέων

δήμων και παράλληλη δημιουργία των συνθηκών για βαθμιαία ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων πόλης – υπαίθρου, μέσα από την εντεινόμενη ενεργοποίηση δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης

- ιδιαίτερη ενίσχυση των ορεινών κωμοπόλεων ως επαρχιακών κέντρων των ορεινών μειονεκτικών περιοχών ιδιαίτερα στις ΠΕ της Ηλείας και Αιτωλ/νίας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτικής της εδαφικής, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, με δραστηριότητες όπως η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μεταποίησης παραδοσιακών προϊόντων, αξιοποίησης των ΑΠΕ και ανάδειξης του φυσικού πλούτου, των τοπικών και των πολιτιστικών πόρων των ευρύτερων ορεινών μικρο-περιφερειών.
- ανάπτυξη της εξωστρέφειας και των συνεργασιών και δικτυώσεων των πόλεων της περιφέρειας σε διεθνές, εθνικό, διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο σε ζητήματα που αποτελούν προβλήματα ή / και συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής τους αξιοποιώντας προοπτικά τις νέες δυνατότητες που παρέχει η νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης.
- εκπόνηση τοπικών χωροταξικών σχεδίων στο επίπεδο του Καλλικράτειου δήμου στα πλαίσια της αειφόρου χωρικής ανάπτυξης με έλεγχο των χρήσεων γης και των όρων δόμησης στις εκτός σχεδίου περιοχές, προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, την δραστική μείωση της οικιστικής διάχυσης στην ύπαιθρο και την βιώσιμη οικιστική οργάνωση του οικιστικού δικτύου.

Οι προοπτικές για **την αειφορική ανάπτυξη της ΠΔΕ που προκύπτουν από την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος** είναι:

- Η διαχείριση και ανάδειξη του σημαντικού αριθμού προστατευόμενων περιοχών (Ramsar, Μνημεία Παγκόσμια Κληρονομιάς, περιοχές Σύμβασης Βαρκελώνης, Βιογενετικά Αποθέματα, Αισθητικά Δάση, Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, Καταφύγια Άγριας Ζωής και Εκτροφεία θηραμάτων, ΕΖΔ και ΖΕΠ για την ορνιθοπανίδα, Εθνικά Πάρκα).
- Η αξιοποίηση, ανάδειξη και σύνδεση σε δίκτυα του σημαντικού αριθμού αρχαιολογικών χώρων, μνημείων και ιστορικών τόπων – ορισμένα εκ των οποίων παγκόσμιας εμβέλειας και σημασίας - που γειτνιάζουν ή εμπεριέχουν αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος.
- Η ορθολογική εκμετάλλευση του πλούσιου αποθέματος σε φυσικούς πόρους, ορυκτού πλούτου⁵ πυκνού δικτύου επιφανειακών υδατικών πόρων που αποτελείται από λίμνες, λιμνοθάλασσες, ποτάμια, χείμαρρους, κ.ά. Λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα οικονομική κατάσταση της χώρας η αξιοποίηση αυτή καθίσταται επιτακτική υπό την προϋπόθεση πάντα της ορθολογικής διαχείρισης και της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.
- Η έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στον Πατραϊκό κόλπο και το Δυτικό Κατάκολο (στην ΠΔΕ απαντώνται οι 2 από τις 3 θαλάσσιες περιοχές, στις οποίες θα παραχωρηθούν τα δικαιώματα).
- Οι εξαιρετικές σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων, σε σχέση με την ανάδειξη κυρίως του τουρισμού και της αλιείας, στις εκτεταμένες ακτές και παραλίες, του δυτικού μετώπου της ΠΔΕ, από Αιτωλοακαρνανία έως Ηλεία, νότια της Αιτωλοακαρνανίας και βόρεια της Αχαΐας.
- Η ανάδειξη των αξιόλογων οικισμών / τμημάτων οικισμών της ΠΔΕ, με την εφαρμογή των προτάσεων που θα προκύψουν από τις μελέτες που έχουν προκηρυχθεί από το ΥΠΕΚΑ, με τον τίτλο «Μελέτες μορφολογικών κανόνων δόμησης και αρχιτεκτονικής».

Οι προοπτικές για την βιώσιμη (αειφορική) ανάπτυξη της περιφέρειας στον τομέα των μεταφορών είναι:

- η σταδιακή διαμόρφωση ως κόμβου συνδυασμένων μεταφορών της ευρύτερης περιοχής της Πάτρας και του τρίπολου Αργίτιο – Μεσολόγγι - Πλατυγιάλι Αστακού με παράλληλη ολοκλήρωση της λειτουργίας των οδικών και σιδηροδρομικών διευρωπαϊκών αξόνων σε συνάφεια με τον στόχο της Κοινής Πολιτικής Μεταφορών της Ε.Ε. και του εθνικού στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης των μεταφορών (2007-2013) για την **δημιουργία ενιαίου μεταφορικού χώρου** που περιλαμβάνει και την ανάπτυξη των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών [ΔΕΔ-Μ] (βλέπε κεφ.Α.1.1.α.2-14). Υπενθυμίζεται ότι οι επιμέρους στόχοι των ανωτέρω στα πλαίσια της βιώσιμης (αειφορικής) ανάπτυξης των μεταφορών είναι η εξασφάλιση υψηλής κινητικότητας προσώπων και αγαθών, η προσφορά υποδομών υψηλής ποιότητας, η βέλτιστη αξιοποίηση του διατιθέμενου δυναμικού των μεταφορικών υποδομών, **η προώθηση της διασύνδεσης και της διαλειτουργικότητας των μέσων μεταφοράς** καθώς και η κάλυψη του συνόλου του κοινοτικού και ευρωπαϊκού εδάφους.
- η λειτουργία αναβαθμισμένης διπλής ηλεκτροδοτούμενης σιδηροδρομικής γραμμής κανονικού διεθνούς πλάτους στο τμήμα Αθήνα-Κόρινθος-Πάτρα και μονής κανονικού πλάτους στο τμήμα Πάτρα-Πύργος-Καλαμάτα σε σύνδεση με τον νέο λιμένα Πατρών (με την προοπτική σημαντικής αύξησης της μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων με το σιδηρόδρομο και αντίστοιχη μείωσή τους μέσω φορτηγών) καθώς και σε σύνδεση με την ΒΙΠΕ Πατρών και το αεροδρόμιο του Αράξου, η οποία σε συνδυασμό με τις ήδη λειτουργούσες με σύγχρονο εξοπλισμό σιδηροδρομικές τουριστικές γραμμές Κατακόλου-Αρχαίας Ολυμπίας και οδοντωτού Διακοπτού-Καλαβρύτων αυξάνουν σημαντικά την λειτουργία και χρήση αειφορικών μεταφορικών μέσων στην Π.Δ.Ε.

⁵ Βλ. λιγνιτοφόρα λεκάνη στην περιοχή των Καλαβρύτων, λιγνιτοφόρα λεκάνη στην ευρύτερη περιοχή Ζαχάρως, βιομηχανικά ορυκτά (γύψος) στην Αιτωλοακαρνανία, λατομικά μάρμαρα και αδρανή, μεταλλεία ενεργειακών ορυκτών, Γεωθερμικό Πεδίο Χαμηλής Θερμοκρασίας στην Ρίζα Αντιρρίου Αιτωλοακαρνανίας, κ.α.

Σημειώνεται ότι η ολοκλήρωση της σύγχρονης αυτής σιδηροδρομικής υποδομής επιτρέπει χρόνους διαδρομής μικρότερους των δύο ωρών για την επιβατική σιδηροδρομική σύνδεση της Πάτρας με την Αθήνα, εξέλιξη που μπορεί να καταστήσει τον σιδηρόδρομο ασυναγώνιστο στη συγκεκριμένη αγορά.

- η ισότιμη και ισόρροπη βελτίωση της προσπελασιμότητας και άρση της απομόνωσης των ορεινών μειονεκτικών περιοχών και ιδίως η βελτίωση της προσπελασιμότητας των ορεινών κωμοπόλεων και «κεφαλοχωριών» με την ολοκλήρωση της αναβαθμισμένης λειτουργίας **των στρατηγικής σημασίας ενδοπεριφερειακών αξόνων που διέρχονται από αυτές τις περιοχές**, στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξής τους και σε συνάφεια με την ευρωπαϊκή πολιτική της εδαφικής συνοχής.
- Η δραστική μείωση της διαμπερούς – υπερτοπικού χαρακτήρα κίνησης οχημάτων από τις πόλεις και οικισμούς της περιφέρειας με την ολοκλήρωσή της λειτουργίας οδικών παρακάμφσεων και περιμετρικών αρτηριών που αποτελούν τμήματα ή συνδέσεις με τους διευρωπαϊκούς, εθνικούς – διαπεριφερειακούς ή / και ενδοπεριφερειακούς οδικούς άξονες.
- Οργάνωση της κυκλοφορίας οχημάτων – πεζών των πόλεων και κωμοπόλεων της περιφέρειας μέσα από την οργάνωση και ιεράρχηση ενός ενιαίου συστήματος μεταφορών, ενίσχυσης των μέσων μαζικής μεταφοράς, αποσυμφόρησης από την κυκλοφορία ΙΧ των κέντρων των πόλεων με ολοκληρωμένες αναπλάσεις και μέτρα περιορισμούς της χρήσης του ΙΧ, δημιουργίας ενός βασικού δικτύου πεζοδρόμων – ποδηλατοδρόμων και δρόμων ήπιας κυκλοφορίας με προτεραιότητα τα μεγάλα και μεσαία αστικά κέντρα της περιφέρειας.

Οι προοπτικές βιώσιμης (αιφόρου) ανάπτυξης της περιφέρειας (μέσα από την συστηματική των μέτρων και δράσεων και των εξειδικευμένων κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για την αναβάθμιση των κρίσιμων ζωνών του ενδοπεριφερειακού χώρου) είναι:

- η ενίσχυση της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμό, οικολογικού, πολιτιστικού, αθλητικού τουρισμού (rafting, ναυταθλητικός τουρισμός κ.α.) και ειδικού τουρισμού (χιονοδρομικός τουρισμός στα Καλάβρυτα), στις μειονεκτικές περιοχές του ορεινού και αγροτικού χώρου με παράλληλη ανάδειξη του τοπίου και του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου των περιοχών αυτών
- η προώθηση αξιοποίησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αξιοποιώντας ορισμένα κλιματολογικά πλεονεκτήματα επιμέρους χωρικών ενότητων του αγροτικού και ορεινού χώρου της περιφέρειας (μεγάλη ηλιοφάνεια, υδάτινο δυναμικό, αιολικό δυναμικό) (βλέπε χάρτες εθνικού ενεργειακού σχεδιασμού για το 2050 κεφ. Α.1.1.α.2-8)
- η συστηματικότερη προώθηση και ανάπτυξη βιολογικών αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των αγροτικών περιοχών της περιφέρειας (ιδιαίτερα εύκρατες κλιματολογικές συνθήκες, εύφορα εδάφη στις δυναμικές ζώνες των πεδιάδων Αιτωλίας, Ηλείας, πλούσια βιοποικιλότητα)
- δραστικός περιορισμός της οικιστικής διάχυσης μέσα από την απαραίτητη έγκριση τοπικών χωροταξικών σχεδίων κατά προτεραιότητα στις ευαίσθητες και με μεγάλες πιέσεις κρίσιμες παράκτιες περιοχές και στις αγροτικές και ορεινές περιοχές που διακρίνονται για την ένταξη σ' αυτές περιοχών ζωνών προστασίας (Ramsar, Natura, τοπία φυσικού κάλλους, δάση κ.α)

3. Σημεία και πεδία αναθεώρησης, εξειδίκευσης και συμπληρώσεων του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ

Από τις αξιολογήσεις κατά θεματικές ενότητες και από την συνθετική αξιολόγηση του κεφ. Α.1.1.β.3 **δεν προκύπτει ανάγκη ουσιαστικής αναθεώρησης δηλαδή ουσιαστικής αλλαγής της στρατηγικής**, κάποιας από τις στρατηγικές κατευθύνσεις του ισχύοντος περιφερειακού πλαισίου. Αυτή η διαπίστωση αφορά σε όλες τις στρατηγικές κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ. Επισημαίνεται ωστόσο, ότι στον τομέα της διαχείρισης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, οι κατευθύνσεις του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ χρειάζονται τις ευρύτερες εξειδικεύσεις, συμπληρώσεις και τροποποιήσεις σε σχέση με άλλους τομείς του Περιφερειακού Πλαισίου. Αυτές οι τροποποιήσεις και εξειδικεύσεις μπορεί να θεωρηθούν ότι αναθεωρούν με την ευρεία έννοια του όρου την έμφαση και την εξειδίκευση που πρέπει να αποδοθεί στον τομέα (λόγω διεθνών και εθνικών πολιτικών όπως η κλιματική αλλαγή, η βιοποικιλότητα, η αξιοποίηση των ΑΠΕ κ.α.), χωρίς ωστόσο να σημαίνει ότι αναθεωρείται στην ουσία της η στρατηγική που διατυπώνεται στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ.

Με αυτή τη διευκρίνιση διαπιστώνεται ότι είναι αναγκαία η εξειδίκευση ή συμπλήρωση του ΠΠΧΣΑΑ και των ειδικότερων κατευθύνσεων του στα ακόλουθα σημεία:

- μετατίθεται ο χρονικός ορίζοντας των στρατηγικών κατευθύνσεων που αφορούν στη διαμόρφωση των μεγάλων αναπτυξιακών πόλων και “διαδρόμων”, χωρίς αυτές να αναθεωρούνται μιας και αποτελούν ορισμένες από τις κύριες συνιστώσες για την άρση της σχετικής απομόνωσης της περιφέρειας και της αναβάθμισης του ρόλου της στο εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο
- απαιτείται η εξειδίκευση ως προς την έμφαση και προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί στον εκσυγχρονισμό και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα (στα πλαίσια της αυξημένης σημασίας του για την περιοχή λόγω και της οικονομικής συγκυρίας), συμπλήρωση – εξειδίκευση κατευθύνσεων για τις ΠΕ και τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού στον δευτερογενή τομέα

καθώς και την σαφώς μεγαλύτερη έμφαση και εξειδίκευση που πρέπει να αποδοθεί την επόμενη 15ετία στον ενεργειακό τομέα και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

- είναι απαραίτητη η προσαρμογή των οικιστικών επιπέδων των οικισμών της περιφέρειας στα επτά επίπεδα του οικιστικού δικτύου του ΓΠΧΣΑΑ που μπορεί να οδηγήσουν σε πιθανές προσαρμογές στις τοπικές εξαρτήσεις ορισμένων οικισμών
- στον τομέα της διαχείρισης και προστασίας του περιβάλλοντος (που χρειάζεται τις ευρύτερες εξειδικεύσεις και συμπληρώσεις) απαιτείται ο προγραμματισμός ενός νέου σχεδίου διαχείρισης φυσικών κινδύνων (μετά τις καταστροφικές πυρκαϊές και πλημμύρες), ειδικότερων μέτρων και δράσεων για την διαχείριση των στερεών απορριμμάτων και υγρών αποβλήτων και τις ελλείψεις τους σε υποδομές
- μετατοπίζεται χρονικά η ολοκλήρωση ορισμένων μεγάλων έργων στον τομέα των μεταφορών με παράλληλη διερεύνηση σε ορισμένα απ' αυτά της βιώσιμης λειτουργίας τους (εκτίμηση αναπτυξιακού οφέλους για την περιφέρεια σε σχέση με το κατασκευαστικό και λειτουργικό τους κόστος)
Τα έργα που χρειάζονται τις παραπάνω εξειδικεύσεις και περαιτέρω διερευνήσεις αξιολογήθηκε ότι είναι:
 - ο δυτικός σιδηροδρομικός άξονας (Ιωάννινα – Αντίρριο) και η μεταφορική / αναπτυξιακή του σημασία
 - ο ρόλος του Α/Δ Ανδραβίδας ως συμπληρωματικού του Α/Δ Αράξου το οποίο ήδη έχει χαρακτηριστεί ως διεθνές (2007) εμφανίζοντας ανερχόμενη δυναμική
 - η λειτουργία του εμπορικού τμήματος του λιμένα Πατρών (προγραμματική περίοδος έναρξης λειτουργίας – προσδοκώμενα οφέλη – απαραίτητη λειτουργία εμπορευματοκέντρου κ.κ.)
 - ο σιδηροδρομικός άξονας Πάτρα – Πύργος – Καλαμάτα με εξειδίκευση του χαρακτηρισμού του
- απαιτείται μεγαλύτερη έμφαση και εξειδίκευση (κατά ορεινή ενότητα) των ειδικών κατευθύνσεων και μέτρων του ΠΠΧΣΑΑ για την ενίσχυση της απασχόλησης και για συγκράτηση του πληθυσμού (και κυρίως των νέων) στις ορεινές μειονεκτικές περιοχές, οι οποίες είναι οι πιο προβληματικές αναπτυξιακά και δημογραφικά ζώνες της περιφέρειας. Οι εξειδικεύσεις αυτές είναι αναγκαίο να εστιάζουν στην αξιοποίηση και επέκταση των ΑΠΕ στον αγροτικό και ορεινό χώρο και στις θετικές επιπτώσεις (υπό προϋποθέσεις που θα έχουν στα εισοδήματα και στην ενίσχυση της πολυαπασχόλησης παράλληλα με εξειδικευμένα μέτρα ενίσχυσης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές.
- απαιτούνται χωρικές εξειδικεύσεις σε ότι αφορά τις κρίσιμες παράκτιες περιοχές με προσδιορισμό αυτών που κατά προτεραιότητα θα σχεδιασθούν με συμπληρώσεις και εξειδικεύσεις των κατευθύνσεων του Πλαισίου ως προς τον χαρακτήρα και τα κατά προτεραιότητα μέτρα και δράσεις για την κάθε περιοχή.

4. Οι στρατηγικοί τομείς προτεραιότητας του αναθεωρημένου ΠΠΧΣΑΑ

Με βάση τις αξιολογήσεις, τις προκύπτουσες διαπιστώσεις, συμπεράσματα και εκτιμήσεις για τις προοπτικές προς την βιώσιμη ανάπτυξη της ΠΔΕ την επόμενη 15ετία προσδιορίζονται οι πιο κάτω περιγραφόμενες προτεραιότητες αιχμής προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης της περιφέρειας :

1. Ιδιαίτερη έμφαση και προτεραιότητα στον εκσυγχρονισμό και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα, με παράλληλη έμφαση στην επέκταση της βιολογικής παραγωγής, στην προστασία της γης υψηλής παραγωγικότητας και στον εκσυγχρονισμό των δικτύων της.
2. Ιδιαίτερη έμφαση στην εκτεταμένη αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην περιοχή (φωτοβολταϊκά, αιολικά πάρκα, αξιοποίηση υδάτινου δυναμικού, βιομάζα).
3. Έμφαση στην επέκταση και ποιοτική ενίσχυση του τουρισμού ιδιαίτερα: α) στην περαιτέρω ανάδειξη και δικτύωση του αρχαιολογικού τριπόλου (Αρχαία Ολυμπία – Αρχαία Ήλιδα – Επικούρειος Απόλλων), β) στις παράκτιες ζώνες που έχουν περαιτέρω δυνατότητες ανάπτυξης (ακτές Δ.Κυλλήνης-Ηλιδας, δυτικές ακτές Αιτ/νίας και παράκτιες περιοχές Δ.Ναυπακτίας) με παράλληλο έλεγχο των συγκρούσεων γης και της διασφάλισης των περιβαλλοντικών πόρων και παράλληλα γ) στην συνεχή ενίσχυση ήπιων εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ορεινή ενδοχώρα και στις παραλίμνιες ζώνες.
4. Αξιοποίηση και ανάδειξη των σημαντικών υποδομών και του ανθρώπινου δυναμικού της ευρύτερης περιοχής Πατρών στην έρευνα και τεχνολογία και την κοινωνία της πληροφορίας με κατεύθυνση την στενότερη διασύνδεση με παραγωγικές δραστηριότητες και τη διάχυση της καινοτομίας στις επιχειρήσεις της περιφέρειας.
5. Ανάδειξη των υπηρεσιών διεθνούς εμπορίου και μεταφορών σε «προωθητική δραστηριότητα» για την ευρύτερη περιοχή Πατρών και το τρίπολο Πλατυγιάλι-Αγρίνιο-Μεσολόγγι/Αιτωλικό.
6. Αύξηση και επέκταση των οργανωμένων υποδοχέων και εδαφικών τους εκτάσεων της βιομηχανίας-βιοτεχνίας με παράλληλη συμπλήρωση-αναβάθμιση των υπαρχόντων υποδομών και της θεσμοθέτησης νέων στα αστικά κέντρα που βρίσκονται σε περιοχές με δυνατότητες ανάπτυξης της μεταποίησης, αύξηση της ανταγωνιστικότητας του τομέα και παράλληλα ενίσχυση της καθετοποίησης της επεξεργασίας γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων.
7. Έμφαση στην σταδιακή ανακοπή των εντεινόμενων ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων της περιφέρειας με απώτερο σκοπό την μελλοντική αναστροφή της αρνητικής αυτής εξέλιξης.
8. Έμφαση στην ανάδειξη – αξιοποίηση των διεθνούς και εθνικής σημασίας τοπίων της ΠΔΕ, ως χωρικών ενότητων που θα εμπλουτίσουν τις προοπτικές για την αειφόρο ανάπτυξη της περιφέρειας, την ανάδειξη της πλούσιας ποικιλότητας της και την αξιοποίηση των πόρων της.

Σε κάθε ένα από τα προηγούμενα στρατηγικά πεδία προτεραιότητας περιγράφονται συνοπτικά α) τα προβλήματα-αδυναμίες και εμπόδια που πιθανόν να υπάρξουν την επόμενη 15ετία σύμφωνα και με τις αναλύσεις και αξιολογήσεις των νεώτερων στοιχείων που προηγήθηκαν, καθώς και β) οι προοπτικές που ανοίγονται για την χωρική αναπτυξιακή πορεία των πεδίων προτεραιότητας. Σε κάθε στρατηγικό πεδίο επιχειρείται να προταθούν (με βάση την προηγούμενη αξιολόγηση) μια ή περισσότερες **πρωτοβουλίες προτεραιότητας** με κατεύθυνση την βιώσιμη ανάπτυξη της περιφέρειας.

4.1 Ιδιαίτερη έμφαση και προτεραιότητα στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα

Η προτεραιότητα αιχμής που αποδίδεται στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα έχει αναλυθεί, επισημανθεί ως αναγκαιότητα και έχει τεκμηριωθεί από τα νεώτερα στοιχεία (ιδιαίτερα της τελευταίας 4ετίας της περιόδου της οικονομικής κρίσης), όπου σύμφωνα με έρευνα της ΠΑΣΕΓΕΣ διαπιστώθηκε ότι ο πρωτογενής τομέας όχι μόνο στην Π.Δ.Ε. αλλά και σε αρκετές ακόμη περιφέρειες λειτουργεί ως καταφύγιο απέναντι στην οικονομική αβεβαιότητα με αποτέλεσμα να υπάρχει για πρώτη φορά τις τελευταίες δεκαετίες αύξηση της απασχόλησης στον πρωτογενή.

Οι προοπτικές είναι θετικές για την αύξηση και ποιοτική αναβάθμιση των προϊόντων του πρωτογενή της περιφέρειας και στις ιχθυοκαλλιέργειες και στα γεωργικά προϊόντα και στην κτηνοτροφία.

Η ιχθυοκαλλιέργεια είναι ο κύριος εξαγωγικός κλάδος της περιφέρειας ιδίως της Αιτ/νίας με εξαγωγές σε πολλές χώρες του κόσμου. Είναι ακόμη ο τομέας που παρουσιάζει μεγάλη πρόοδο και στην έρευνα και καινοτομία σε διεθνές επίπεδο.

Στη βιολογική κτηνοτροφία σύμφωνα με στοιχεία που ήδη έχουν αναφερθεί η Αιτ/νία καταλαμβάνει την πρώτη θέση στη χώρα. Τα βιολογικά γεωργικά προϊόντα της Π.Δ.Ε. έχουν αυξηθεί αισθητά την τελευταία 10ετία, ενώ είναι σημαντικός ο κατάλογος των γεωργικών προϊόντων που η περιφέρεια παράγει πάνω από το 10% της εγχώριας παραγωγής και σε ορισμένα κοντά ή πάνω και από το 20% της εγχώριας παραγωγής.

Με αυτά τα δεδομένα και τις ενθαρρυντικές τάσεις, οι προοπτικές για το μέλλον παρουσιάζονται θετικές, ιδιαίτερα με τα στοιχεία των τελευταίων ετών και στις εξαγωγικές επιδόσεις της περιφέρειας.

Προτεραιότητες αιχμής για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή και ιδιαίτερα στις δυναμικές ζώνες της φυτικής παραγωγής, της ζωικής παραγωγής και της ιχθυοκαλλιέργειας καθώς και στα προϊόντα στα οποία ειδικεύεται η περιφέρεια σε εθνικό επίπεδο είναι μεταξύ άλλων:

- έμφαση στην επέκταση της βιολογικής καλλιέργειας και της βιολογικής κτηνοτροφίας
- προστασία, αναβάθμιση και χωρική οργάνωση των δυναμικών εδαφικών ζωνών του τομέα (γη υψηλής παραγωγικότητας, δημιουργία-οργάνωση εκτατικών κτηνοτροφικών πάρκων και δημιουργία νέων βοσκότοπων-βελτίωση των υπαρχόντων)
- χωρική οργάνωση των ιχθυοκαλλιεργειών μετά από συνολική ειδική μελέτη ΠΟΑΠΔ για τμήματα των δυτικών ακτών της Αιτ/νίας, των νήσων Εχινάδων της Π.Ε. Κεφαλληνίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων και τμήματος των ακτών του Αμβρακικού (που θα αναθεωρεί την μελέτη ΠΟΑΥ των Εχινάδων νήσων, η οποία είχε εκπονηθεί χωρίς να λαμβάνει υπ' όψιν εγκαταστάσεις των δυτικών ακτών Αιτ/νίας). Μέσα από αυτή την μελέτη θα μπορεί να αντιμετωπισθεί και **η ρύθμιση στις συγκρούσεις χρήσεων γης σε σημαντικά τμήματα των δυτικών ακτών της Αιτ/νίας που πρέπει να σχεδιασθούν με κατεύθυνση την ενίσχυση του θαλάσσιου τουρισμού και παραθερισμού που παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα και σ' αυτόν τον τομέα.**

Τα προβλήματα-εμπόδια και οι αξεπέραστες καθυστερήσεις στην δημιουργία, στον σχεδιασμό και την προστασία των οργανωμένων «παραγωγικών» εκτάσεων του πρωτογενή (όπως εκτατικά κτηνοτροφικά πάρκα, οριοθέτηση νέων βοσκότοπων, οριοθέτηση και προστασία της γης υψηλής παραγωγικότητας, χωροταξικές ρυθμίσεις ευνοϊκές για την ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή ιδιαίτερα σ' αυτές τις δυναμικές ζώνες και δυσμενείς για ασύμβατες με τον τομέα χρήσεις και δραστηριότητες), έχουν διατυπωθεί στα προηγούμενα κεφάλαια, με κυριότερα τα γνωστά μειονεκτικά χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα όλης της χώρας που χαρακτηρίζουν και αυτή την περιφέρεια⁶.

Ωστόσο, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιφέρειας δίνουν δυνατότητες και προοπτικές σταδιακής ανάπτυξης της ανταγωνιστικότητας του τομέα, ιδίως στις δυναμικές ζώνες της Π.Δ.Ε., οι οποίες είναι:

- ο κάμπος – πεδινές περιοχές της Ηλείας και οι πεδινές περιοχές Αγρινίου-Μεσολογίου (για τα γεωργικά προϊόντα),
- οι ημιορεινές κυρίως περιοχές της Αιτ/νίας και δευτερευόντως της Ηλείας και Αχαΐας (για την κτηνοτροφία) και
- οι περιοχές εσωτερικές υδάτων της Αιτ/νίας και Ηλείας και τμήματα των δυτικών ακτών και των ακτών του Αμβρακικού στην Αιτ/νία για τις υδατοκαλλιέργειες.

⁶ Μικρός / πολυτεμαχισμένος κλήρος, ηλικιακή διάρθρωση αγροτικού πληθυσμού, ελλιπής εκπαίδευση / κατάρτιση αγροτών, αδυναμίες του τομέα εμπορίας / διακίνησης αγροτικών προϊόντων, πλημμελής οργάνωση αγροτικών συνεταιρισμών κ.α.

4.2 Προτεραιότητα στην εκτεταμένη αξιοποίηση του ενεργειακού δυναμικού και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Η συγκεκριμένη προτεραιότητα τεκμηριώνεται από τις αξιολογήσεις που προηγήθηκαν και αναφέρονται στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

- Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μεγάλη εξάπλωση φωτοβολταϊκών σε όλη την περιφέρεια και ιδιαίτερα στις Π.Ε. Ηλείας και Αχαΐας (Δ. Δυτ. Αχαΐας, Κυλλήνης - Ανδραβίδας, Πηνειού, Ήλιδας και Πύργου).
- Έχει εγκριθεί η αδειοδότηση σημαντικού αριθμού αιολικών πάρκων στην ορεινή Β.Α. Αχαΐα και στην ορεινή Δ., Β.Δ. και Ν.Α. Αιτ/νία (βλέπε κεφ.Α.1.1.α.6-1.2). Σημειώνεται ότι οι εδαφικές περιοχές των πρώην καποδιστριακών δήμων Αποδοτίας, Πλατάνου και Θέρμου χαρακτηρίζονται ως περιοχές αιολικής προτεραιότητας (Π.Α.Π.2) από το ΕΠΧΣΑΑ για τις ΑΠΕ ενώ όλες οι άλλες της Π.Δ.Ε. ως περιοχές Αιολικής Καταλληλότητας
- Οι μεγάλες συγκεντρώσεις μικρών υδροηλεκτρικών έργων χωροθετούνται στην Β.Δ. Αιτ/νία και στην Β.Α. Αχαΐα και δευτερευόντως στην Ανατολική Ηλεία (βλέπε κεφ.Α.1.1.α.6-1.2)
- Υπάρχει μικρός αριθμός επενδύσεων στην βιομάζα σε Αχαΐα και Αιτ/νία
- Υπάρχουν ανοικτές οι προοπτικές και δυνατότητες για αξιοποίηση προσδοκώμενων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην θαλάσσια περιοχή της Ηλείας

Με βάση αυτές τις διαπιστώσεις και δεδομένα και τις ευνοϊκές προοπτικές που παρουσιάζονται για την ΠΔΕ, η συγκεκριμένη προτεραιότητα στον τομέα ενεργειακού δυναμικού και ΑΠΕ αποτελεί στοιχείο αναθεώρησης και εξειδίκευσης του ΠΠΧΣΑΑ ανοίγοντας μια νέα προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης της περιφέρειας.

4.3 Έμφαση και προτεραιότητα στην επέκταση και ποιοτική αναδιάρθρωση / ανασυγκρότηση του τουριστικού τομέα

Όπως ήδη έχει επισημανθεί σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα της Π.Δ.Ε. είναι ο πλούτος της σε διεθνούς και εθνικής σημασίας φυσικούς και πολιτιστικούς-αρχαιολογικούς πόρους τους περισσότερους από τους οποίους (σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία και την αξιολόγησή τους) **δεν έχει αξιοποιήσει ως ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς** με συνέπεια η περιφέρεια να μην παρουσιάζει ακόμη μεγάλη τουριστική ανάπτυξη (σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες), παρά την σαφή αύξηση των ξενοδοχειακών και γενικότερα τουριστικών υποδομών την τελευταία 10ετία.

Οι προοπτικές και δυνατότητες ανάπτυξης και ποιοτικής αναβάθμισης του τουριστικού τομέα της περιφέρειας την επόμενη 15ετία, με βάση την μεγάλη αξία των σχετικά αναξιοποίητων τουριστικών πόρων της περιοχής και τις τάσεις που προκύπτουν από τα νεώτερα στοιχεία διαπιστώνεται και εκτιμάται ότι είναι σημαντικές.

Οι αιχμές προτεραιότητας σε ότι αφορά την χωρική εξειδίκευση στην ενίσχυση, επέκταση και ποιοτική αναδιάρθρωση του τομέα είναι οι ακόλουθοι:

- έμφαση στην ανάδειξη του αρχαιολογικού-πολιτιστικού τριπόλου (Αρχαίας Ολυμπίας, Αρχαίας Ήλιδας, Επικούρειου Απόλλωνα), με παράλληλη αναβάθμιση των υποδομών και του ρόλου του λιμένα Κατάκολου ως βασικού προορισμού –υποδοχής τουριστών μέσω ελλιμενισμού πλοίων αναψυχής (κρουαζιερόπλοιων) και της αναβάθμισης της οδικής του σύνδεσης με Αρχαία Ολυμπία. Παράλληλη δικτύωση της περιοχής του «αρχαιολογικού τριπόλου» με τους άλλους διεθνείς τουριστικούς προορισμούς του εθνικού χώρου που βρίσκονται σε γειτονικές περιφέρειες (Δελφοί, Δωδώνη, Επίδαυρος) που καθιστούν απαραίτητη και γι' αυτό το λόγο την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων μεταφορών (Ιόνια Οδός, Ολυμπία Οδός, Διαγώνιος, εθνικός / διαπεριφερειακός άξονας Πύργος-Αρχαία Ολυμπία-Τρίπολη-Άργος-Επίδαυρος)
- έμφαση στην επέκταση – ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών υποδομών στις παράκτιες ζώνες που παρουσιάζουν περαιτέρω δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης του τουρισμού όπως: α) η παράκτια περιοχή Βαρθολομίου έως Κυλλήνη β) η παράκτια περιοχή Δήμου Ήλιδας, γ) η παράκτια περιοχή Δήμου Ζαχάρως με επίκεντρο την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών Καϊάφα (θεραπευτικός τουρισμός) δ) μεγάλο τμήμα των δυτικών ακτών της Π.Ε. Αιτ/νίας που είναι αναξιποίητο τουριστικά και παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα σε επίπεδο εθνικό και διεθνές (Αδριατικός διάδρομος) για ανάπτυξη του θαλάσσιου, ιστιοπλοϊκού και αλιευτικού τουρισμού και ε) παράκτιες περιοχές Δ. Ναυπακτίας.

Ο χωροταξικός – αναπτυξιακός σχεδιασμός των παραπάνω περιοχών είναι προτεραιότητας αιχμής για την δραστική μείωση των συγκρούσεων γης (με ανταγωνιστικές αλλά ασύμβατες με τον ποιοτικό τουρισμό δραστηριότητες) και παράλληλη ανάδειξη των φυσικών, περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων των περιοχών αυτών.

- συστηματική **ενίσχυση των ήπιων εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ορεινή ενδοχώρα** (που αποτελεί σύμφωνα με τις προοπτικές των νεώτερων στοιχείων το αναπτυξιακό καταφύγιο για τις περιοχές αυτές και την συγκράτηση των κατοίκων τους) καθώς και στις παραλίνιες ζώνες κυρίως της Αιτ/νίας.
- ενίσχυση **συγκεκριμένων ειδικών μορφών τουρισμού** όπως: α) χιονοδρομικός τουρισμός στην ευρύτερη περιοχή Καλαβρύτων και Χελμού (χιονοδρομικό κέντρο, οργάνωση αγώνων Downhill για

αναβάτες – νέο ποδηλατικό μονοπάτι), β) θεραπευτικός τουρισμός (ιαματικές πηγές Καϊάφα, Κυλλήνης, Κουνουπελίου και αυτές της Π.Ε. Αιτ/νίας) που όπως αναφέρθηκε όχι μόνο δεν έχουν αξιοποιηθεί τουριστικά μέχρι σήμερα, αλλά και οι παλιές εγκαταστάσεις σε ορισμένες απ' αυτές υποβαθμίζονται και υπολειπονται, γ) θαλάσσιος, ιστιοπλοϊκός τουρισμός και τουρισμός κρουαζιέρας με σύγχρονες μαρίνες και εξοπλισμένα λιμάνια κρουαζιέρας (Κατάκολο, Πάτρα).

- Ανάπτυξη του τουρισμού των πόλεων (αστικού τουρισμού) παράλληλα με την ενίσχυση του συνεδριακού τουρισμού με αιχμή την Πάτρα (η οποία υστερεί φανερά στην τουριστική της ανάπτυξη), αλλά και άλλων αστικών κέντρων της περιφέρειας που έχουν αναξιοποίητους τουριστικούς πόρους, ιστορικούς, αρχαιολογικούς, αρχιτεκτονικούς με την ανάδειξη των ιστορικών πυρήνων και κέντρων τους (Μεσολόγγι, Ναύπακτος, Αίγιο, Αργίνο, Βόνιτσα κ.α.).

4.4 Ιδιαίτερη έμφαση στην αξιοποίηση των σημαντικών υποδομών και του ανθρώπινου δυναμικού στην έρευνα και τεχνολογία και την κοινωνία της πληροφορίας στην ευρύτερη περιοχή Πατρών

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η Πάτρα έχει χαρακτηριστεί ως Περιφερειακός Πόλος Καινοτομίας (ΠΠΚ) διαθέτοντας σημαντικότερες υποδομές στην έρευνα και τεχνολογία οι οποίες ωστόσο δεν έχουν αξιοποιηθεί στον αναμενόμενο βαθμό λόγω ελλειμμάτων διασύνδεσης των ερευνητικών φορέων με τις επιχειρήσεις και τις παραγωγικές δραστηριότητες και τη διάχυση της καινοτομίας στις επιχειρήσεις της περιφέρειας.

Με αυτά τα δεδομένα αποτελεί προτεραιότητα αιχμής η ευρύτερη δυνατή συνεργασία και ο συστηματικός συντονισμός της ΠΔΕ με τους ερευνητικούς φορείς και τα εμποροβιομηχανικά επιμελητήρια των τριών ΠΕ για την στενότερη διασύνδεση με τις επιχειρήσεις και την διάχυση της καινοτομίας σε αυτές. Σημειώνεται ότι στα πλαίσια του ΕΠ Έρευνας και Τεχνολογίας του ΠΕΠ (2007-2013) είναι σε εξέλιξη και λειτουργία ειδικά προγράμματα ανάπτυξης της έρευνας / τεχνολογίας και καινοτομίας, όπως ο “Θαλής”, “Ηράκλειος ΙΙ”.

4.5 Ανάδειξη των υπηρεσιών διεθνούς εμπορίου και μεταφορών σε “προωθητική δραστηριότητα για την ευρύτερη περιοχή Πατρών και το τρίπολο Πλατυγιάλι – Αργίνο – Μεσολόγγι / Αιτωλικό

Ο ρόλος αυτού του στρατηγικού πεδίου προτεραιότητας για την ανέλιξη της Π.Δ.Ε. είναι καθοριστικός για την αναβαθμισμένη λειτουργία της ως νότιας δυτικής πύλης της χώρας και ως εμπορευματικού και διαμετακομιστικού κόμβου στο κέντρο του Δυτικού Διαμερίσματος της χώρας και του Αδριατικού Διαδρόμου.

Έργα-πρωτοβουλίες αιχμής, πρώτης προτεραιότητας με ορίζοντα υλοποίησής τους το τέλος αυτής της (παραινεμένης μέχρι το 2015) προγραμματικής περιόδου είναι :

- η σιδηροδρομική και οδική εξυπηρέτηση του λιμένα της Πάτρας
- η αναβαθμισμένη οδική σύνδεση του λιμένα Πλατυγιάλιου και της ΝΑΒΙΠΕ με την Ιονία οδό
- η χωροθέτηση και δημιουργία εμπορευματικού κέντρου σε εγγύτητα με τον νέο λιμένα Πατρών
- η σιδηροδρομική σύνδεση της ΒΙΠΕ Πατρών με τον λιμένα της Πάτρας και τον σιδηροδρομικό ΠΑΘΕ

Έργα πρώτης προτεραιότητας με ορίζοντα μεσοπρόθεσμο στα πλαίσια αυτού του στρατηγικού πεδίου (μέχρι το τέλος της επόμενης προγραμματικής περιόδου) είναι:

- ο προγραμματισμός και υλοποίηση του εμπορικού τμήματος του λιμένα Πατρών που δεν έχει ξεκινήσει, ούτε περιλαμβάνεται ως έργο σ' αυτή την προγραμματική περίοδο
- η ολοκλήρωση της κατασκευής της «Διαγωνίου», της Ολυμπίας Οδού και της Ιονίας Οδού.
- η ολοκλήρωση της αναβαθμισμένης σιδηροδρομικής σύνδεσης του λιμένα Πατρών και με Πύργο-Καλαμάτα
- η ολοκλήρωση την προγραμματική περίοδο μετά το 2020 του δυτικού σιδηροδρομικού άξονα Ιωάννινα – Αργίνο- Αντίρριο μετά από μελέτη της βιωσιμότητας του

Με αυτή την δέσμη των έργων εκπληρώνονται όχι μόνο οι προοπτικές της ανάδειξης των υπηρεσιών διεθνούς εμπορίου και μεταφορών των δύο λιμένων με ενεργητικές αναπτυξιακές δυνατότητες για ολόκληρη την Π.Δ.Ε. αλλά εκπληρώνεται και ο στρατηγικός στόχος του ΠΠΧΣΑΑ της αναβάθμισης της περιφέρειας ως κόμβου συνδυασμένων μεταφορών. Τα προβλήματα-εμπόδια για την υλοποίηση αυτής της προτεραιότητας έχουν αναλυθεί διεξοδικά κατά τις προηγούμενες αξιολογήσεις. Τα αναφέρουμε πολύ συνοπτικά:

- οι καθυστερήσεις στην αναβαθμισμένη σιδηροδρομική σύνδεση του λιμένα Πατρών λόγω κυρίως του μεγαλύτερου κόστους της υπογειοποίησης της σιδηροδρομικής γραμμής εντός του αστικού ιστού της πόλης
- οι καθυστερήσεις στο έργο οδικής σύνδεσης του Πλατυγιάλιου με την Ιόνια Οδό
- η μη χωροθέτηση ακόμη του εμπορευματικού κέντρου Πατρών καθώς και οι καθυστερήσεις στην κατασκευή των υπόλοιπων σημαντικότητας για την βιώσιμη ανάπτυξη της περιφέρειας μεταφορικών έργων

4.6 Αύξηση και επέκταση των οργανωμένων υποδοχέων και εδαφικών εκτάσεων της βιομηχανίας – βιοτεχνίας

Για λόγους μεγαλύτερης και σωστότερα σχεδιασμένης απόδοσης του δευτερογενή τομέα παραγωγής αλλά και για την δραστική μείωση των όποιων αρνητικών επιπτώσεων του στο οικιστικό ή φυσικό περιβάλλον κεντρική κατεύθυνση του ΕΠΧΣΑΑ για την βιομηχανία είναι η αύξηση των οργανωμένων – σχεδιασμένων

χώρων υποδοχής της βιομηχανίας – βιοτεχνίας από την διάσπαρτη και άναρχη διάρθρωσή της. Σε συσχέτιση και με την προτεραιότητα για αύξηση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα της οποίας ένα βασικό στοιχείο είναι η ενίσχυση της καθετοποίησης (μεταποίησης) των προϊόντων του πρωτογενή εκτιμάται ότι υπάρχουν προοπτικές σταδιακής ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα στις ευρύτερες περιοχές των μεγαλύτερων αστικών κέντρων της περιφέρειας και κυρίως στην ευρύτερη περιοχή της Πάτρας και κατά μήκος των δύο διευρωπαϊκών αξόνων με μεγαλύτερη εστίαση στον κλάδο της μεταποίησης τροφίμων, ο οποίος και με τα σημερινά δεδομένα είναι ο πρώτος κλάδος μεταποίησης με εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο της ΠΔΕ.

Ως προτεραιότητες αιχμής για την υλοποίηση αυτού του στρατηγικού πεδίου προτεραιότητας εκτιμάται ότι είναι οι ακόλουθες δράσεις – ενέργειες:

- σημαντική επέκταση της ΒΙΠΕ Πατρών και σιδηροδρομική της σύνδεση με λιμένα Πατρών και σιδηροδρομικό ΠΑΘΕ
- ουσιαστική ενεργοποίηση της ΝΑΒΙΠΕ Πλατυγιάλιου με ολοκλήρωση της οδικής σύνδεσης με Ιονία Οδό και ολοκλήρωση της τελευταίας
- εξυγίανση και βελτίωση του εξοπλισμού του ΒΙΟΠΑ Πατρών
- ενεργοποίηση Επιχειρηματικών Πάρκων στο Αγρίνιο, στο Αίγιο, στο Μεσολόγγι, στο δίπολο Πύργος – Πάτρα, στο Ναύπλιο και στη βόρεια Ηλεία.

Οι μεγάλες καθυστερήσεις στην προώθηση και έγκριση των τοπικών χωροταξικών (ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ) που προβλέπουν και προτείνουν συγκεκριμένους χώρους υποδοχής της βιομηχανίας – βιοτεχνίας, είναι τα σημαντικότερα προβλήματα – αδυναμίες που πρέπει να αντιμετωπισθούν για αυτή την προτεραιότητα αιχμής, καθώς και οι αντίστοιχες καθυστερήσεις στην προώθηση των έργων μεταφορικής υποδομής που αναβαθμίζουν σημαντικά την προσπελασιμότητα στους βασικότερους οργανωμένους χώρους υποδοχής της βιομηχανίας (ΒΙΠΕ Πατρών, ΝΑΒΙΠΕ Αστακού).

4.7 Προτεραιότητα στην σταδιακή ανακοπή των εντεινόμενων ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων με απώτερο σκοπό την μελλοντική αναστροφή της αρνητικής αυτής εξέλιξης

Από την ανάλυση των νεώτερων στοιχείων και τις αξιολογήσεις και διαπιστώσεις που ακολούθησαν έχει τεκμηριωθεί η **ανησυχητική εξέλιξη για την κοινωνική, οικονομική και εδαφική συνοχή της περιφέρειας της εντεινόμενης διεύρυνσης των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων που χαρακτηρίζει την περίοδο της οικονομικής ύφεσης και κρίσης.** Επισημαίνεται ότι η εξέλιξη αυτή έρχεται σε αντίθεση με την ευρωπαϊκή πολιτική για την επίτευξη οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, όπως βέβαια και σε ανατροπή της στρατηγικής κατεύθυνσης του ΠΠΧΣΑΑ για άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Με αυτά τα δεδομένα η προτεραιότητα ως πρώτο βήμα της ανακοπής των εντεινόμενων ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και σε δεύτερο βήμα την μελλοντική αναστροφή αυτής της εξέλιξης θεωρούμε ότι είναι μια από τις σημαντικότερες προτεραιότητες του ΠΠΧΣΑΑ της ΠΔΕ για την περίοδο 2011-2026 γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα υπονομευθούν οι όποιες προσπάθειες βιώσιμης ανάπτυξης της περιφέρειας. Προτεραιότητα αιχμής αυτού του στρατηγικού πεδίου είναι η αντιμετώπιση των προβλημάτων εγκατάλειψης και υποβάθμισης των μειονεκτικών ορεινών περιοχών, που αποτελούν την πλέον αδύναμη και ευαίσθητη χωρική υπο-ενότητα της περιφέρειας.

Τα μέτρα και οι δράσεις α' προτεραιότητας για την στήριξη των μειονεκτικών ορεινών περιοχών έχουν ήδη διατυπωθεί στο κεφάλαιο Α.1.1.β.2-3.1 και Α.1.1.β.2-3.4 αξιολόγησης της εφαρμογής των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ και αφορούν κυρίως την ενδυνάμωση με διοικητικές εξυπηρετήσεις και κοινωνικό εξοπλισμό των ορεινών αγροτικών κέντρων – κωμοπόλεων και κεφαλοχωρίων την βελτίωση της προσπέλασης και συγκοινωνιακής σύνδεσης, την ενίσχυση με κίνητρα και ευνοϊκές ρυθμίσεις του εναλλακτικού τουρισμού (οικοτουρισμού, αγροτουρισμού, φυσιολατρικού τουρισμού κ.α.), της παροχής επιδότησης μεγαλύτερης από αυτές που παρέχονται στα πλαίσια του ΕΣΠΑ (2007-2013) για επενδύσεις στην ευρύτερη περιοχή των ορεινών κωμοπόλεων κ.α.

4.8 Έμφαση στην ανάδειξη και παραγωγική αξιοποίηση των διεθνούς και εθνικής σημασίας τοπίων της ΠΔΕ

Έχει επισημανθεί σε διάφορα κεφάλαια της αξιολόγησης ότι ένα από τα σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ΠΔΕ είναι οι διεθνούς και εθνικής σημασίας φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι, οι οποίοι διαμορφώνουν ανάλογης σημαντικότητας τοπία, ως ιδιαίτερης ελκυστικότητας και αισθητικής χωρικές τοπιακές ενότητες. Η διατήρηση και στις επόμενες γενεές αυτών των συγκριτικών πλεονεκτημάτων αποδίδει προστιθέμενη αξία στην περιφέρεια.

Η νέα αυτή προσέγγιση του χώρου ήδη έχει τονιστεί ότι αποτελεί οπωσδήποτε πεδίο αναθεώρησης του ΠΠΧΣΑΑ στα πλαίσια της εναρμόνισής του με την ευρωπαϊκή πολιτική για το τοπίο. Στη Β' φάση της μελέτης θα εξειδικευτούν οι τοπιακές αυτές χωρικές υποενότητες και οι επιμέρους ενέργειες και δράσεις (οι κύριες έχουν ήδη διατυπωθεί στο κεφ. Α.1.1.β.2-3.2) με σκοπό όχι μόνο την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλότητας τους για τις επόμενες γενιές, αλλά και την παράλληλη ένταξη σ' αυτές ήπιων παραγωγικών

δραστηριοτήτων εναρμονισμένων με τον χαρακτήρα και την βιωσιμότητα των πλουτοπαραγωγικών της πόρων (φυσικών και πολιτιστικών).

Τέτοιες δραστηριότητες είναι η παραγωγή βιολογικών προϊόντων σε όσα απ' αυτά οι παραπάνω ενότητες παρουσιάζουν συγκριτικά πλεονεκτήματα, οι ήπιες μορφές μεταποίησης τους, η ανάπτυξη συγκεκριμένων συμβατών με το χαρακτήρα τους ήπιων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αλλά και ήπιας αξιοποίησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με όρους και περιορισμούς που δεν θίγουν την αισθητική του τοπίου.

Με αυτήν την νέα στρατηγική κατεύθυνση οι χωρικές αυτές ενότητες μπορεί να αποτελέσουν εστίες έλξης και ποιότητας της παραγωγής αλλά και εμπλουτισμού της ποικιλότητας των χωρικών ενότητων της περιφέρειας προς τον στόχο για αειφόρο ανάπτυξή της. Σε κάθε περίπτωση είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι η ανάδειξη του τοπίου συνιστά πόρο που ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη, συμβάλλει στην δημιουργία θέσεων εργασίας και στη διαμόρφωση τοπικών παραδόσεων, αποτελεί συστατικό της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και συνεισφέρει στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της ΠΔΕ.